

קונטרס
אופני
ביאת
הגואל

ליקוט מקורות
בענין
משיח מן המותם

מחבר
הרב אליהו פרידמאן
והרב מנחם מענדל הכהן
בארעשטיין

קונטרס
אופני
ביאת
הגואל

© כל הזכויות שמורות למחברים

להערה:

ofaneibiashagoel@gmail.com

עימוד

ועיצוב כריכה ושער:

beishasforim@gmail.com

רבה של פרדס כץ
ואבד"ק הימנא

1

דברי ברכה מהרב ברוך מרדכי פראנק שליט"א

שלום וברכה

אשריך מה טוב חלקך, אשרי מי שעוסק תמיד בכל ענייני גאולה ומשיח ובכך מראה את גודל רצונותיו כיסופיו שכבר יבוא גואל ויתגלה הגואל ויגאל את כלל ישראל ויביא את העולם לקץ התיקון. ואם אמת הדבר שכבר פסק הרמב"ם (בהלכות מלכים) שדברים אלו לא ידע בהם אדם איך שיהיו עד שיהיו, והעיסוק שלנו צריך להיות בעיקר בענייני הוויות דאביי ורבא, אבל לא מן הנמנע שבכל זאת בכל יום ויום צריך כל אחד ואחד ללמוד ולעיין בכל הלימודים של ענייני גאולה ומשיח בכדי לעורר עצמו מתוך הלימוד בדברי חכמינו את לבבו ברצונות וכיסופים לביאת הגואל.

חזק ויאמץ לבך, אינני חושב שאני הראוי לתת הסכמה אבל דבריך הם ליקוטים מכל צדיקי הדורות והם וודאי לא צריכים ההסכמות מאתנו.

בכבוד רב

ברוך מרדכי (מוטח) פראנק

הסכמה מהרב ישראל יונה הלוי הורוביץ אדמו"ר מבוסטון ב"פ

יום שנכפל בו כי טוב לסדר פינחס (זה אליהו)

אל מול כבוד ידידי ורב חביבי החסיד התמים ר' אליהו פריעדמאן נ"י

נפעמתי מאוד על התפקיד שנמלת על עצמך, להכניס אמונה של משיח צדקנו, שהרבה צריכים חיוק בענין זה, להבהיר ולכל הפחות לחשוב ולעיין בו, כמו כל חלקי התורה הקדושה.

הרבה דרכים למקום, ולא כל הדרכים שוות, כשם שאן פרצופיהם דומות עד אין שיעור. אבל העיקר דלה דלה ממקורות נאמנים של בית נשיאי חב"ד, ועוד הרבה מקורות נאמנים, ובכל דבר של הלכה ובפרט באמונה צריך לקבל ממורה דרך שלו הפרטי.

אבל אין ספק שעצם ה"מחכים אנחנו לך", ו"קיווינו כל היום", יביא את משיח בעגלא דידן ממש.

ברכתינו שיזכה להפיץ ממעיני התורה והחסידות חוצה, ויזכה להרבות ולהוסיף תורה וקדושה.

כנפשו היקר מאוד,

ישראל יונה בן לאאמו"ר חיים אברהם

דברי ברכה מהרב שמואל אליהו שליט"א רבה הראשי של צפת

ראיתי את המקורות שאספת, ואשריך על כך. הם דברים חשובים, אבל אתה יודע שמקורות הם לא ספר שצריך הסכמה. ספר זה דבר שנכתב ויש בו פירוש והסבר ובדיקת המקורות והשוואתם. ובכל מקרה מאוד נהנתי לראות את כל המקורות בכניסה אחת. תבורך מן השמים.

שמואל אליהו

הסכמה מהאדמו"ר רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

[illegible]

ב"ה

אברהם יצחק ברוך גערליצקי

AVROHOM I. B. GERLITZKY

482 CROWN ST.

BROOKLYN N.Y. 11225

TEL/FAX: (718) 773-4115

Email Address: RebAvrohom@gmail.com

בס"ד

חודש תמוז תשפ"ג שנת הקהל קראונהייטס.

הן כל יקר ראתה עיני כאשר נשלח לי הקונטרס "אופני ביאת הגואל" והוא ליקוט נפלא מדברי חז"ל ראשונים ואחרונים וכו' בסידור יפה ונאה דבר דבר על אופנו ובלשון צה וברור, באופני ביאת המשיח, שעי"ז בקל יכולים לעיין בכל ענינים אלו, והזמן גרמא שהרי נצטוינו מרבינו הק' שבזמנים אלו ש"הנה הנה זה בא!", צריך כל איש ישראל לעסוק בלימוד התורה בעניני משיח וגאולה ובית המקדש, ושהלימוד יהי' מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה "הילכתא למשיחא" כי אם, הלכה למעשה בפועל ברגע שלאחר זה, כיון ש"מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל (כבר עתה למעלה, ותיכף) יגלה ויבוא משמים" ברגע כמימרא.

הקונטרס הוא פרי עמלם של הני תרי צנתרי דדהבא שניהם שוין לטובה התמים הנעלה והמצויין - שאני מכירו כבר משך כמה שנים, ויודע אני גודל יגיעתו שקידתו והתמדתו בלימוד התורה בכלל, ובעניני משיח וגאולה בפרט- **מנחם מענדל הכהן שי' בארענשטיין** והת' הנעלה והמצויין אליהו שי' פרידמאן.

ובכן אמינא לפעלא טבא יישר חילם לאורייתא, ומברכס שימשיכו להצליח מחיל אל חיל בהצלחה גדולה בעבודתם הק', ולהוסיף לעורר חיות ו"קאך" בלימוד עניני משיח וגאולה, ובקרוב ממש נזכה כולנו לעלות מעלה מעלה בלימוד התורה - בתורתו של משיח - תורה חדשה מאתי תצא, בגאולה האמיתית והשלמה.

אברהם יצחק ברוך גערליצקי

בד"צ רק"ק שכונת קראון הייטס Beth Din of Crown Heights

390 Kingston Ave. Bayside, New York 11213 Telephone: (718) 604-5000 Fax: (718) 773-0186

ב"ה, ועש"ק לסי לא כן עבדי משה וגו', עשרים בסיון (ראה מג"א או"ח סו"ס תקפ. שם סתקס"ח סק"ח. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 598 ואילך), ה'תשפ"ג, שנת הקהל.

מכתב ברכה

שנים זו שמעתי, בשנים יעופף, שתי גולות הכותרות, הני תרי צנתרי דדהבא, שנים גואלין, מאן ניהו נסיכי אדם, משיח מנחם שמו ואליהו ולהעיר מדרש משלי ספ"ט שמיח נקרא גם כשם אליהו), נכנסו בחייהם, שניכם באין כאחת (ראה דב"ר ספ"ט), שני ת"ח מצטרפין, ויעל מנחם משיב נפשי, כהן שדעתו יפה, כהנים גואלין, דברי מנחם הלא הם כתובים, הרב מנחם הכהן בארענשטיין שליט"א, ומשנהו איש את רעהו יעזורו, אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, הנה אליהו לקראתו, יד ה' היתה אל אליהו, הרב אליהו פרידמאן שליט"א.

שנים באו אל התיב"ה, ותכריך כתבים בידם, שנים שעשאוהו, הוציאוהו שנים, עט"ו ויד"ו באין כאחת, ופיהם יקבנו "אופני ביאת הגואל", כשמו כן הוא, ליקוטי בתר ליקוטי, בחפש מחופש, הכל כאשר לכל, אין גואלין לחצאין, דור דור ודורשיו, אשר מפייהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים, תפוחי זהב במשכיות כסף, דבר דבור על אופנו, מעשה האופנים, כאשר יהי האופן, בהיות ורבו השואלים מה יהי משפט ביאת מקדש וקדשיו, דרך ביאתך אמרה תורה, וישב עליהם אופן, גם יש גואל, ואף כי הנה הגואל עובר, לא השבית לנו גואל, אין לך אדם מישראל שאין לו גואל, והאי ביאת אורו הוא.

וביקשו מאתנו לעלות בהסכמה, כיהודא ועוד לקרא, והאמת עד לעצמו, שא"צ לדידי ולדכוותי, שהכל מפורש בכתב אמת, שהראו מקורם טהור, תורה אור, נתי ספר וניחזי.

ולא נצרכה אלא לברכה, שיפוצו מעינותיהם חוצה, הלוך והוסיף ואור, בגואל ישראל מאריך, כי רוח ה' נוססה בו וסמך ל' ובא לציון גואל, תיכף ומיד ממש.

הרב יוסף ישעיהו כרין
חבר הבד"צ

קונטרס אופני ביאת הגואל

מוסדות התורה

אור יצחק

בנשיאות מרן הראש"ל רבינו יצחק יוסף שליט"א
בראשות תלמידו מר"ר הרב יניב עזיז שליט"א

בני ברק

הפעילות

ישיבה גדולה
"נחלת שמואל"

• מולד אברכים
"נזר משה"

• בית הוראה
"חזון יצחק"

• גיליון שבועי

• 900 קודש

• הדרכת חתנים

• ייעוץ והכוונה

• שיעורי תורה

• זיכוי הרבים

בית המדרש
יבוסטסקי 186 בני ברק

בית הוראה
יחזקאל 5 בני ברק

ז' סיוון אסרו דג' דומן מתן תורתנו תשפ"ד לפ"ק

דברי ברכה

לכבוד הרבנים החשובים מזכ"ר הרבנים הר"ר אליהו פרידמן שליט"א וכן הר"ר מנחם מנדל בורנשטיין שליט"א, הגה דובאו אלי גליונות החיבור היקר והנעלה רוצר כלי חמדה ותפארה, קונטרס "אופני ביאת הגואל", ובו ליקוטים נפלאים המלאים וגדושים בדברי חז"ל ובדברי הראשונים ובדברי האחרונים ועדיקים. דברים המלאים זיו ומפיקים נוגה נאה זיום בכל העולם. ואין ספק שיש בהפצת דבר זה ענין גדול מאוד לעורר את הלבבות בענין המשיח שכל עם ישראל מחכה לו בכל יום שיבא ואע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו, ועל אף שאין מאתנו מי שיוודע מי הוא המשיח כי אם בהגלותו יודע בכל העולם מי הוא בעז ותפארה כנאה וכיאה וכמובא בכמה מקומות בש"ס ובמדרשים ואכמ"ל, ומ"מ ככל שמצפים לו כך הוא מצפה לבא.

יהי רצון שתזכו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה ולזכות את הרבים בתורה ובחסד, ויהי נועם ה' עליכם ועוד יפוצו מעיינותיכם הוצה באורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים, ובכל אשר תפנו תשכילו ותצילדו.

בברכת התורה

יניב עזיז

יניב עזיז

הקדמה

אין צריך להרחיק לכת יתר על המידה: די לנו להתכונן בתפילת שמונה-עשרה כדי לראות כמה מרכזי הוא מקומו של המשיח בחיים היהודיים: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך", אנו מבקשים, "כי לישועתך קיוונו כל היום". מה יש בו, במשיח, שיוצר את הכמיהה המתמדת הזו? מדוע לא די בכך להזכיר אותו פעם אחת ביום, כמו שאנו עושים בשש הזכירות, למשל?

התשובה לכך פשוטה, אך מכרעת: המשיח מחיה כל הזמן את יכולתנו לשמור את התורה בשלמותה. כיום, בזמן הגלות, איננו יכולים לקיים את כל התרי"ג מצוות, ורק לעתיד לבוא נוכל לשמור את מצוות התורה במלואן^א. לכן כמיהתנו למשיח היא אפוא, ביסודה, שיקוף של רצוננו בתורה עצמה. לא פלא שמי שאינו מצפה לביאת המשיח סותר את אחד מיסודות האמונה שלנו, מכיוון שבעצם הוא מצהיר, במילים אחרות, שאין כל עניין בכך שהאמונה שלנו תישמר או לא תישמר, שאפשר להסתדר גם בלעדיה.

במובן רחב יותר אפשר לומר, שמי שיש בכוחו לנקוט פעולה שתעניק לעם היהודי את היכולת לעסוק באמונתו, ואינו עושה זאת, מראה בכך את אותה תכונה שלילית עצמה. הוכחה לכך אפשר להביא מפירוש הרד"ק^ב, שם הוא כותב שבימי דוד המלך נענש עם ישראל במגפה משום שלא תבעו את בית המקדש. וזה לשונו: "ומה אם אלו שלא היה בימיהם ולא חרב בימיהם נפל על

א. ראה רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"א: ויחזיקין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות, ועושין שמיטין ויובלות, ככל מצותן האמורה בתורה.

ב. שמואל ב' כד, כה.

שלא תבעו אותו, אנו, שהיה בימינו וחרב בימינו, על אחת כמה וכמה". והרד"ק מוסיף: "לפיכך התקינו זקנים ונביאים ליטע בפיהם של ישראל להיות מתפללים שלשה פעמים בכל יום: השב שכינתך ומלכותך לציון וסדר עבודתך לירושלם".

וגם ההיפך מזה נכון: מי שמצפה למשיח בכל לבו, הקב"ה נותן לו את שכרו. ברוח זו כותב החיד"א בעניין מה שנאמר בתפילה: "כי לישועתך קיינו כל היום", שהמילה "כי" באה לומר שמי שמצפה למשיח ראוי לזכות לראות בביאתו במהרה.

משום כך, יהודים יראי שמים כמהו מאז ומעולם לגאולה, ונתנו ביטוי לכמיהתם באופנים שונים. היו כאלה שניסו לחשב את הקץ כדי לגלות מתי יבוא המשיח⁷. אחרים שרו על המשיח⁸ או עשו דגל⁹. ואולם רבים נתנו ביטוי לכמיהתם לגאולה בכך שחיפשו ובחרו את האדם אשר לדעתם היה הראוי ביותר להיות המשיח, אם אכן הגיעה העת¹⁰. באופן טבעי, הגישה הזו הניבה מגוון רחב

ג. וכגון זה פוסק הבית יוסף בנוגע לברכת המזון שתקנו להזכיר בברכת המזון על שלשה דברים ואם לאו אינו יוצא ידי חובתו מלכות שמים מלכות בית דוד ובית המקדש ולפיכך מבקשים בברכת רחם גם מלכות בית דוד מלבד שמבקשים בונה ירושלים לצאת חובתינו. והוא ממשיך שם ח"ל "ואין (ישראל) נגאלין עד שיתדודו ויתבעו שלשתן".

ד. מדבר קדמות מערכת ק' אות טז.

ה. עיין בספר מעיני הישועה מעין א תמר א-ב, ובכ"מ. שו"ת מן השמים סי' ע"ב, פ-פ"ג.

ו. ראה סוף מס' תמיד ו"ל: "השיר שהיו הלויים אומרים במקדש... בשבת היו אומרים (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים". ומסופר על אחד מחסידי הרד"ק רבי ישראל מדרו"ן ושמו רבי יחזקאל כהנא שחיבר שיר על הרד"ק מדרו"ן, כל חרוזי של השיר פותח באחת האותיות של השם "ישראל" וכל כולו ספוג בכיסופי גאולה וביאת בן דוד במהרה. (ראה היכל חבעש"ט גליון כח עמ' קלה).

ז. של ר' שלמה מולכו.

ח. ראה בספר שרי חמד, פאת השדה, מערכת האל"ף כלל ע.

של דעות: היו כאלה שצידדו ברב מסוים ואחרים ברב אחר^ט, והיו שאמרו מאיזו ארץ הוא יגיע^י.

אך הבה נשאל את עצמנו: מה קרה כאשר אותם משיחים-בכוח מתו? כיצד הגיבו לכך האנשים? ברוב המקרים הם החלו לחפש מישהו אחר, אולי בן או תלמיד שלו שהיו בעלי תכונות דומות. אך היו גם תגובות אחרות. לפחות בכמה מקרים בולטים^א המשיכו בני האדם להאמין שאותו אדם שנפטר יחזור מן המתים כמשיח. דבר זה עשוי להיראות מפתיע בעיניהם של רבים מהקוראים, אך כאשר ניתן לכך הקשר רחב יותר אפשר יהיה לראות שמקרים כאלה אינם, בסופו של דבר, כל כך מזעזעים.

עד כה אמרנו שבני האדם חיפשו בין החיים מי יוכל להיות המשיח, אם הדור יהיה זכאי. דבר זה בוודאי עודנו נכון, וכך היה בהרבה מאוד מקומות וזמנים. אולם, זוהי תמונה חלקית בלבד. פחות ידועה העובדה שבמקביל לכך היה גם מספר עצום של יהודים שחשבו כי המשיח יבוא משמים. אמונה זו קיבלה צורות שונות:

ט. עיין בספר משיח בכל דור, מאת הרב יששכר דוד קלוזינר.

י. עיין בספר דברי דוד מאת ר' דוד משה פרידמן, וזה לשונו: "אדמ"ר ז"ע אמר ששמע מאביו אדמ"ר מרוזין ז"ע שמשיח צדקנו יבוא מקודם לארץ רוסיא". ובס' מזקנים אתבונן אמר הרוזינר וז"ל כל הנשמות הגבורות נמצאים בדריטשלאנד. וגם נשמתו של מלך המשיח תבוע משם. וגם הרב הקדוש מצאנו, בשעת סעודת שביעי של פסח, נטה ראשו לאחוריו, ושהה כך זמן רב, ודו' נראה כישן. כשקיץ, אמר: כמדומה לי שמשיח יתגלה באמריקה.

יא. עיין לקמן עמ' לח.

המשיח יקום לתחייה, המשיח יעלה לשמים בגופו כדי לרדת שוב בעתיד^{יב}, או המשיח יבוא כנשמה או כמלאך^{יג}.

כאן ראוי להבהיר שני פרטים: ראשית, אלה שטענו שהמשיח יבוא כמלאך או כנשמה וכו' לא התכוונו לומר, כפי שאולי היה מקום לחשוב, שהמשיח לא יהיה בן אנוש (כגון שהמלאך גבריאל, או נשמה חדשה כלשהי שמעולם עוד לא היתה בעולם הזה, הם שיהיו המשיח). כפי שנראה בהמשך^{יד}, הכוונה היא לכך שנשמחו של צדיק שכבר חי בעולם, ונפטר, תגיע בצורת מלאך או נשמה. כך ראוי יותר להבין זאת, מאשר לראות אמירות כאלה כהרחבה נוספת של מושג המשיח שנפטר.

שנית, בעוד שכוודאי היו כאלה שבחרו אך ורק באחת משלושת האפשרויות הללו ביחס להתגלות המשיח, ודחו את האחרות, היו גם רבים שטשטשו את הקווים בין התפיסות הללו; הם ראו אותן כביטויים שונים של אותו הדבר עצמו, ולכן גם סברו שכל אחת מהאפשרויות האלה אכן אפשרית.

אולם, תהא הגישה שננקוט אשר תהיה, קשה לא לחשוב

יב. עיין בספר 'שפתי חן' מאת הרב חיים נתנזון, זה לשונו: אך יש לדחות דיש חילוק בין ביאת אליהו ומשיח למטה שכאים בלבוש עצמם שהיה להם מאז מהיותם בני אדם אלא דעכשיו הוא דק וספירי לכן מלאך היורד למטה שצריך להתלבש בלבוש שאינו שלו כלל עכ"ל. ומשמע שם שמשיח היה נפרד מגופו איזה זמן ולעיתים מתלבש בגופו שלו. אבל עיין הרמ"ק לקמן וכתוב שם שמשיח לא מת אלא חי בגוף כל זמן שהוא בגן עדן. זה על המציאות. אבל עיין דרכי משה על אבן העזר זה לשונו "כתב מהרד"א בפסקיו סימן ק"ב אשת אליהו הנביא או אשתו של רבי יהושע בן לוי מותרת דלא מקרי א"א אלא אשת מלאך ושריא להנשא ונפקא מינה אם יזכה איש כמותן עד כן לשונו. עכ"ל. ועיין ספר בית אלקים זה לשונו שם "כי כיון שלא נתקיים חייתם בזה העולם ונתעלמו כמו חנוך הרי הוא כאלו הם מתים מזה העולם" עכ"ל. ובמועד קטן כו' עמוד א: אמר ריש לקיש דרבי יוחנן אליהו חי הוא? אמר ליה, כיון דכתיב "ולא ראהו עוד", לגבי דידיה כמת דמי עכ"ל. ולכאורה מצד כמה ענינים נראה לומר על מי שעלה לשמים שהוא בגדר "מן המתים" ככלל.

יג. או יבא בגוף מדומה.

יד. ראה לקמן בחלק שכותרתו "אחרונים" עמ' מט-נב.

שהפופולאריות העצומה של כל האמונות האלה נובעת ממקור אחד ויחיד: העובדה שבמאות ה-16 וה-17 למניינם החלה תורת הקבלה להיות נפוצה בכל רחבי העולם היהודי^{טו}. הסיבה לכך מתבהרת מעצמה כאשר פותחים ספרי קבלה עיקריים, כמו ספר הזוהר. שם מוצאים, בזה אחר זה, תיאורים המתארים את המשיח כמי שאיננו שייך לעולם הזה, אלא גנוז בחדרי-החדרים של השמים ומחכה להתגלות^{טז}. אין זה מפתיע אפוא שכאשר חומרים כאלה הציפו את המדרש עברה ההתייחסות למשיח שינוי קיצוני, ולעיתים קרובות הדברים שהועלו על הכתב מדברים בעד עצמם. כך, למשל, אנשים מסוימים הרחיקו לכת ואמרו, שהאמונה בכך שהמשיח לא יבוא מן השמים היא מכעיסה ומנוגדת לדת^{טז}. אכן, בעוד שהיו כאלה שהתנגדו לכך^{טז}, ואחרים אשר טענו כי זה

טו. עיין לקמן במובא מספר "על הגאולה", וזה לשונו: "מי שמבין קצת ביותר אריכות, אפילו כמו שהיא מוכנה בתורת הסוד והקבלה, הוא כבר מקצץ בנטיעות". ולהכביל, גם האפיקורסים אומרים על יהודים פשוטים שהם, כמו שכתוב באחד מספריהם: "ראשונה בע"ה נחקר אם המלך המשיח יהיה ילוד אשה כמרע"ה, יען ראיתי בחפשי דעת אומרים שעתיד לירד מן השמים או לצאת מג"ע בעבור שמצאו בדרז"ל ובדברי הזוהר שמלך המשיח הוא יושב במתיבתא דרקי"ע וגם בג"ע... ", והוא יילחם נגד דעת ההמון באמונה כזו.

טז. וע"ע זוהר (פרשת נח עב, ב) בנוגע לדוד המלך מן המתים (הובא לק' עמ' ל, נא).

יז. ספר "מכתבים מזוירים נגד הציונות" דף לא, ושם מביאים את טענות הספר 'ירישת ציון' של הרב קלישר. וזהו הנוסח המובא שם: "גאולת ישראל אשר אנחנו חוכים לה, אל יחשוב החושב כי פתאום ירד השם יתברך מן השמים ארץ לאמר: צאו, או ישלח משיחו כרגע מן השמים לתקוע בשופר גדול על נדחי ישראל ויקבצם ירושלימה ויעשה לה חומת-אש ומקדש א-ל ממרומים ירד... הסר מעטה ההרגל מעליך אשר המון העם יחשבו, כי כרגע ידע אף יציר משיח צדקינו ויתקע בשופר גדול להרעיש כל יושבי תבל. לא כן! ראשית הגאולה על ידי התעוררות רוח נביאים ועל ידי רצון המלכיות לקבל מעט מני פזרי ישראל לארמת קודש"; עכ"ל. אבל כאמת, אפילו הרב קלישר לא דחה את האמונה שמשיח ירד ממרום, אלא רק שזה לא יהיה כרגע. וזה לשונו המדויקת בספרו הנ"ל: "או ישלח משיחו כרגע מן השמים לתקוע בשופר גדול על נדחי ישראל... כאשר הבטיח על ידי עבדיו הנביאים. לא, קודא משכיל. ודאי כל יעודי הנביאים יתקיימו באחרית הימים ולא במנוסה נלך, כי מעט מעט תבוא גאולת ישראל". ועוד כתב במקום אחר: "יש להבדיל בין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף. משיח בן דוד הוא מן השמים, יבא אחרי משיח בן יוסף כדי לסיים את הגאולה, מעשיהו יהיו בדרך נס: תחית המתים, קברין נדחי ישראל והשלטת מלכות שד' על כל העמים, אבל משיח בן יוסף הוא מן הארץ".

יח. עיין ספר היוכל דף קנט. אבל צ"ע בזה, שאין ברור אם הכוונה במקומות אלו לאיש בשר ודם מן

רק בגדר אפשרות^ט, בכל זאת יש הסכמה רחבה: במאות השנים האחרונות רבים-רבים מבין אחינו בני ישראל האמינו שהמשיח יתגלה אך ורק מן המתים^ז.

אם כך, כיצד ניתן להבין זאת? האם תופעה זו נובעת אך ורק מהחשיבה הקבלית, או שמא יש לה מקור גם בטקסטים אחרים? זאת ועוד: אילו רבנים, ככל הידוע לנו, תמכו באמונות אלה לאחר מכן?

את התשובות לשאלות אלו ימצא הקורא בפרקים דלהלן. אנו מביאים בהם לקט ציטוטים מדבריהם של צדיקים ותלמידי חכמים, מחז"ל ועד דורותינו אלו, המאשרים ותומכים בעמדה שהמשיח יכול להיות אדם שנפטר. אנו סבורים שדבריהם תומכים, מעל לכל, בשתי המסקנות הללו:

ראשית, הרעיון של משיח שקם מן המתים, וכן הרעיון של משיח היורד מן השמים, נתמך לפעמים, ואף מוצהר במפורש, לא רק על-ידי חכמים פחות ידועים השייכים, באופן כללי, למסורת היהודית הלגיטימית: הוא גם נמצא בספרים חשובים הנלמדים על-ידי חלקים רחבים של העם היהודי, כגון הגמרא, המדרשים, ספר הזוהר, הראשונים, וכמה מגדולי האחרונים. במילים אחרות,

החיים בלבד, או אם לדעתם אפשר שלעתיד יעלה לשמים, והם רק נגר הדעה שהוא כולו רוחני. כמו האריז"ל, שאמר שמשיח אינו מציאות רוחנית אלא בשר ודם, אבל אף על פי כן יש זמן שמשיח יעלה לשמים בגוף וירד אחר כך, וזה בכלל "מן השמים", אבל לא כמו אלה מהחמון שאמרו שהמשיח ירד כמלאך או נשמה מגן עדן.

יט. עיין בספר חסידים מעשיות עמ' קן.

כ. "אך בפרט א' מהפרטים נשתרבו טעות בעיני החמון, החושבים אשר משיח יהי' מלאך שיבוא ממרום, או נשמה שתצא פתאום מגן עדן וכדומה... " – פניני אור דף נא. "ראשית כל עלינו להודיע כי משיח לא רוחני הוא כפי שסוברים רבים... " – ספר היובל דף קנט. וכן "כי החמון עם חושבים שמשיח ירד מלאך מן השמים... " ספר אור ישראל בשם הרוזני' ז"ל. ועיין לקמן בספר "על הגאולה" מהרב אליהו מרדכי הלוי ולקובסקי, וזה לשונו: "כל אחד מישראל, כגדולים כמו עמי הארצים, יודעים ברור, כי כשתגיע השעה, והשעון המשיחי יכה שתיים עשרה, תכף ירד המשיח מן השמים, מוכן משיח של אש", ועוד.

תפיסות כאלה התקבלו כאמונות ורעיונות יהודיים לגיטימיים בקנה-מידה היסטורי רחב.

שנית, וזה העיקר, רבים מהמקורות המצוטטים לקמן הם תקדימים לתפיסות אלה גם כיום במישור ההלכתי, דהיינו: תפיסות אלה מקובלות מבחינה הלכתית אפילו אחרי שתפיסות יהודיות מסוימות בנושא המשיח הפכו להיות מקובלות על הכל, או זוקקו מתוך אי-הוודאות והריבוי שהיו בנושא זה קודם לכן.

למשל: מאז שהרמב"ם במשנה תורה^{כא} קבע הלכות בעניין היבטים שונים של המשיח, תפיסות רבות מן העבר נדחו לטובת פסיקת הלכה אוניברסלית זו^{כב}. יש הסבורים שבעוד שייתכן שבעבר הייתה אפשרות שהמשיח יבוא מן המתים, הרי מאז פסיקת ההלכה של הרמב"ם תפיסה זו של משיח שנפטר נדחתה. ואולם המקורות המובאים כאן לא רק שאינם מבססים דחייה מוחלטת של רעיון זה מאז ימי הרמב"ם, אלא מוכיחים את ההיפך מזה. אכן, מובאת כאן רשימה של חכמים רבים אשר אינם רואים את ההלכות האלה כדחייה מוחלטת של הרעיון הזה, ולכן ממשיכים לתמוך באפשרות זו.

משום כך ראינו לנכון להביא בפני הקורא את הקונטרס, כדי שדבריהם של הצדיקים בנושא יגיעו לידיעת הציבור ויחזקו בתודעתו, וכדי שכולנו נעמיק את הבנתנו בעניין האפשרויות של ביאת המשיח.

כולכם מוזמנים אפוא לבחון את המקורות המובאים כאן ולעיין בהם. מאחר שלכל מקור יש השלכות, אנו משאירים לכל קורא

כא. הלכות מלכים פרק יא.

כב. עיין ספר כללי הפוסקים של חשדי חמד, בפרק על כללי הרמב"ם, שם מבאר שבכל מקום שהפוסקים אינם משיגים על דברי הרמב"ם, הרי זו ראייה שהם מסכימים עמו.

וקורא להגיע למסקנותיו-שלו בשאלה אילו מקורות, אם בכלל, עולים בקנה אחד עם השקפותיהם, או יכולים להשפיע עליהן.

ברצוננו להודות ראשית כל להשי"ת שנתן לנו היכולת והזכות להביא הקונטרס הזה לדפוס.

וברצוננו להזכיר לכל אלה האנשים שעזרו להפוך את רעיון הקונטרס למציאות. הרשימה ארוכה עד מאוד, ואנו מודים לכל מי שהיו מקור עידוד ומוטיבציה, הגם שאין ביכולתנו להזכיר את כולם. תודות מיוחדות לאלי סוכל, שהיה לנו מקור חכמה בכל משך היווצרותו של קונטרס זה, כמו גם היה הראשון שהציע להביאו לדפוס ואף פעל לקראת כך; בלעדיך הקונטרס לא היה רואה אור. תודות לרבי יהושע לוי על עצותיו שלא יסולאו בפז, ועל מאמציו לעזור ביצירת קשרים לצורך פגישות ושיחות עם רבנים חשובים בענייניו של קונטרס זה. תודות גם לאריה גורביץ, חבר אמיתי ומעודד בלתי נלאה, אשר היה אוזן קשבת ויעץ לנו בכל פרט ופרט הקשור לקונטרס. ואחרונות חביבות – משפחותינו: תודה על התמיכה והאהבה שאתם מרעיפים עלינו לכל אורך הדרך. יהי רצון שזוכה כולנו לראות בביאת משיח צדקנו, בין מן החיים בין מן המתים, במהרה בימינו, אמן²².

הרב אליהו פרידמאן

הרב מנחם מענדל הכהן בארענשטיין

ה' אב ה'תשפ"ג – שנת הקהל

כג. יש להעיר בדרך אגב, כי הרה"צ רבי יונה הורוויץ, הרבי מבוסטון שליט"א הודה לי את ההודאה המופלאה, לומר בקונטרס זה ש"אמן" גימטריא אידהנוי"ה, ב' שמות של הקדוש ברוך הוא (ובפרי עץ חיים שער אמן נאמר: "כבר כתבנו בכוננת אמן שהם ב' יחודים הוי-הא-דני"), ושזה נוגע לגאולת ישראל מצד הכנתו וגם מצד גילויים לעתיד. ולא זכיתי לכתוב על כך בהרחבה.

תוכן

הסכמות	ג
הקדמה	יא
מאמרי חז"ל	כ
ראשונים	כא
אחרונים	כד

מאמרי חז"ל

אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש אי מן מתיא הוא כגון
דניאל איש חמודות.

בבלי סנהדרין צה, ב

בגן אמרי אהן מלכא משיחה אין מן חייא הוא דוד שמיה. אין מן
דמכייא הוא דוד שמיה.

ירושלמי ברכות ב, ד

אמר רב נחמן אי מחייא הוא כגון רבינו הקדוש אי ממתיא הוא
כגון דניאל איש חמודות.

ילקוט שמעוני נ"ך תהלים רמז תנו, לקט מדרשים על נ"ך פרק שמונה מאות ושש ד"ה
לפני שמש ינון שמו

ר יהודה בר' סימון אמר בשם ר' שמואל בר' יצחק: הדין מלכא
משיחא אי מחיא הוא דוד שמיה אי ממתיא הוא דוד שמיה.

מדרש רבה איכה פ"א, נא

מלכא משיחא אי מן חייא הוא דוד שמיה ואי מן מתיא הוא דוד
שמיה.

זוהר ח"א פב, ב

ט' יכנסו בחייהם בג"ע. ואלו הן חנוך בן ירד ואליהו ומשיח וכו'.

דרך ארץ זוטא פרק א משנה יח

תשעה נכנסו בחייהם לגן עדן ואלו הן חנוך ומשיח וכו'.

ילקוט שמעוני בראשית רמז מב

ראשונים

אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש: אם משיח מאותן שחיים עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש דסוכל תחלואים וחסיד גמור הוה כדאמרינן בבבא מציעא (דף פה.). ואם הוא מאותן שמתו כבר^א היינו דניאל איש חמדות^ב. שנדון ביסורין בגוב אריות וחסיד גמור היה והאי כגון לאו דווקא. ל"א כגון רבינו הקדוש כלומר אם יש דוגמתו בחיים היינו רבינו הקדוש ואם דוגמא הוא למתים היינו כגון דניאל איש חמדות.

רש"י סנהדרין צה, ב, לפי גירסת הע"י:

בפתחא דקרתא: נראה למורי לא בפתח העיר ממש, אלא גן עדן הוא כנגד כל העולם, וקאמר ליה דבאותו צד של גן עדן שכנגד פתח העיר משיח שרדי.

רש"י שם עמוד א

בחלק בסנהדרין בענין משיח עתיד הקדוש ברוך הוא להקים

א. ובספר 'מבאר הפשט' על מסכת סנהדרין כתב: על כל פנים לפי הפירוש הראשון ברש"י יוצא, שמשיח יכול להיות מאותם שמתו כבר! שהרי מבואר בגמ' שייתכן שהמשיח יהיה דניאל עצמו (והכוונה לדניאל עצמו ולא כגון דניאל). עכ"ל. וכשיער של הרב הרשל שכטר שליט"א אמר: ואם המשיח יהיה מן המתים.. מת אומר שהוא יחזור לחיים וישמש כמלך המשיח, כך רש"י לומר את הפשט הראשון.

ב. ובספר 'ארץ ישראל ובעיותיה' מאת ר' שמואל הרמון כתב: משמע שמשיח יכול להיות מחו"ל כגון רב נחמן, או מארץ ישראל כמו רבי או מג"ע כמו דניאל איש חמדות.

ג. ולהעיר מלק"ש חכ"ד עמ' 57 ח"ל: "ומסתבר לומר, שענין של אגדתא יש להעדיף גירסת הע"י. כי נוסף על השייכים ללימוד כל הגמרא – נדפסו גם לומדי האגדה, ומכיון שרוב לומדי האגדה הוא בעין יעקב (כמנהג ישראל), הנוסחאות שבו מבוררות יותר, ע"ד מ"ש הרשב"א (שו"ת המיוחסות לרמב"ן ס' צו) בנוגע לרובי השבשים בנוסחאות הירושלמי מפני 'מעוט השגחות הלומדים' עכ"ל.

לישראל דוד אחר וכו' עד כגון קיסר ופלגי קיסר פירוש מלך ומשנה למלך בן דוד בן ישי מלך ודוד אחר שני לוי^ה.

ספר הערוך ערך קיסר

ועבדי דוד מלך. המלך המשיח יקרא שמו דוד לפי שיהיה מזרע דוד קראו דוד או רמז לתחיית המתים¹.

רד"ק על יחזקאל לו, כד

ואל יקשה עליך שיהיה מלך המשיח מן הקמים בתחייה, כי כבר נסתפקו על זה בפרק חלק ואמר רב אסי אם מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש ואם מן מתייא הוא כגון דניאל איש חמודות.

ישועות משיחו לאברבנאל, חלק שני עין שני פ"א

ועל זה אמר רב אי מן חיי כגון רבינו הקדוש אי מן מיתי כגון דניאל איש חמודות אמר רב נחמן בר יצחק אי מן חיי כגון אנא דכתיב והיה אדירו ממנו. ולמדנו ממאמר זה שלשה לימודים הא' שהיה דניאל מזרע בית דוד מגזע המלוכה ונצד משרשיו עד שלכן אמר רב אסי שיתקיים בו ודוד עבדי נשיא להם לעולם, והלימוד השני הוא שהיה דעת השלמים האלה מסכים לדעת הרמב"ן

ד. "ועבדי דוד מלך עליהם, משמע שדוד המלך בעצמו יהי' מלך המשיח וכשיטת הערוך בערך קיסר, אולם רש"י בסנהדרין צ"ח ב' כתב שדוד המלך לא יהיה מלך המשיח אלא דוד חדש מלך, וצ"ל ועבדי דוד קאי על המלך המשיח שנקרא דוד, ועיין ברד"ק שכנראה נספק אם מלך המשיח יהי' דוד אחר או דוד בעצמו יעו"ש". ספר רנת יצחק דף ריו, מאת רב אברהם יצחק סודווקין.

ה. רש"י מדריך מלשון הפסוק 'ודוד עבדי נשיא להם' נשיא ולא מלך, כי מלך המשיח יהיה מישוה בשם דוד, אבל דוד בן ישי יהיה רק המשנה למלך. דוד החדש שהקב"ה יקים לנו לעת"ל, הוא יהיה העקרי, הוא קיסר. 'ופלגי קיסר' יהיה דוד בן ישי. כך דעת רש"י. אולם בספר הערוך, סוכר לחיפך שדוד בן ישי שהיה, הוא זה שגם יהיה לעת"ל מלך המשיח, ודוד החדש יהיה המשנה למלך". ספר שערי יצחק מאת הרב יצחק רצאבי.

ו. וראה ויאל משה (לארמו"ר מסאטמאר): ופתח לומר (יחזקאל לו, כ) הוי רועי ישראל, והארץ בזה בכמה פסוקים בכל הקאפיטל, עד שסיים לבסוף שהקב"ה יציל צאנו מהם, ועבדי דוד הוא ידעה אותם (שם פסוק כ"ג), ופירשו המפרשים, שזה קאי על מלך המשיח שהוא מזרע דוד או דוד בעצמו.

בתחיית המתים, שאמר שהקמים בתחייה ישתמשו בחושיהם ובעניני העולם הזה כשאר החיים, ולכן אמרו שאולי יהיה מלך המשיח המולך על ישראל בזמן הגאולה אחד מן הקמים בתחיה שיהיו מזרע דוד כאילו תאמר שיהיה ממשפחתו.

מעניי הישועה לאברכנאל, מעין ה תמר ב

ועבדו, אשר אקים להם

אפשר שאמר זה על דוד המלך שיקימו מעפרו בעת תחיית המתים ואפשר שיאמר על המשיח בנו ויקרא שמו דוד:

ד"ק ירמיהו ל', ט

אמר רב אי מן חייא הוא אם משיח מאלו שחיין עכשיו הוא כגון רבינו הקדוש הוא שהיה חסיד וסוכל חלאים, ואם מן הדורות הראשונים שמתו הוא אין דוגמתו בהם, אלא דניאל איש חמדות שהיה מזרע דוד והיה צדיק גמור ונידון ביסורים שהשליכוהו לגוב אריות.

יד רמה לסנהדרין צח, ב

אחרונים

ואפילו כיומי וכו' בענין מלך המשיח ראיתי בלכול גדול ואגדות חלוקות זו על זו... האמנם קשה טובא דאם איתא דדוד ממש איהו חי וקיים לעולם, אם כן לא היה ראוי שיהיה על ידי הגלגול, שאם ענין הגלגול יכונה בשם חי וקיים לעולם מאי איריאי דוד, כולי עלמא הכי נמי, אלא ודאי הכוונה דוד בן ישי יהיה מלך המשיח. ונמצאו מהכא לפי זה שלשה מחלוקות בדבר, מהכא משמע דממש דוד בן ישי הוא מלך המשיח. ומהירושלמי משמע שהוא מנחם בן עמיאל שנוולד ביום שנחרב בו הבית, יהיה נשמת דוד או זולתו, ובספר הבהיר משמע שהוא נשמה חדשה ממש...

פירוש אור יקר מאת ר' משה קורדובירו על זוהר פרשת לך לך

עיין פירש"י. וע"פ מ"ש במ"ד כי משיח נולד כבר בעת חורבן הבית ונלקח מבני אדם לגן עדן, מיהו שאר ענין סובלי חלאים שהוא יתיב ביניהם לא ידענו למה הם באים לשם. ומה שפירש"י דרומי אותו פתח שכנגד רומי הוא, דחוק דכל העולם כולו אחד מס' בגן עדן וקשה לכוין פתחה כנגד רומי. ויותר נ"ל דרומי מלשון דרום דהיינו שיש לגן עדן פתחים מארבע רוחות העולם וקאמר אפתחא של צד דרום הוא יתיב.

מהרש"א סנהדרין צח, א

אי מן מתניא הוא כגון דניאל כו', שחיה לו ממשלה אזל נ"נ וגם אזל מלך פרס. ועי"ל כולה מלתא לענין ידאת חטא כדאמר בסוף מס' סוטה מזדמת רבי בטלה ידאת חטא ואמר ר"נ לא תתני ידאת חטא דאיכא אנא וק"ל.

מהרש"א סנהדרין צח, ב

וכפל הענין ושינוי הלשון יתבאר ע"פ דבריהם ז"ל (גמ' סנהדרין) שאמרו שאם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל יהיה הדבר מופלא במעלה ויתגלה הגואל ישראל מן השמים במופת ואות כאמור בספר הזוהר^י (ח"א קי"ט, א. ח"ג רי"ב, ב) מה שאין כן כשתהיה הגאולה מצד הקץ ואין ישראל ראויים לה תהיה באופן אחר ועליה נאמר (זכריה ט, ט) שהגואל יבא עני ודוכב על חמור^י, והוא מה שאמר כאן כנגד גאולת אחישנה, שהיא באמצעות זכות ישראל שרמזו במאמר "אראנו ולא עתה" אמר "דרך כוכב", שיזרח הגואל^ט מן השמים^א.

אור החיים הקדוש פרשת בלק כד, יז

לפי שיש עוד אופן בזכות גדול דעם ענני שמיא כבר אינש אתא

ז. עיין בפירוש אור יקר על הזוהר פרשת לך לך וזה לשונו: ולכך בו ביום נולד כדי שאם יזכו יגאלו מיד, וכשלא זכו נסתלק כמו שסופר שם בירושלמי, ונגנו לעת הזכות או עת הקץ שאז יתגלה כמו שסופר בזוהר פרשת שמות.

ח. "רצונו לומר מכל מקום יבא הגואל להם באחת מב' דרכים הללו, או ירד מן השמים מלאך, והוא המשיח, ויבא עם גילה ורגנה, והוא שאמר דרך כוכב, שירד מן השמים כמין כוכב, או אם יהיה באופן אחר, כעני רוכב על החמור, כמו שבא משה ע"ה את ישראל ממצרים וקם שבת מישראל^י. ספר "מאור החיים", ליקוט דרשות של האור החיים מפי תלמידו.

ט. "מ"ש באור"ח הק' פרשת בלק עה"כ וקם שבת מישראל שיבוא בדרך הטבע, זהו דברי הש"ס בקצת ביאור, שאם זכו יבוא אר"י משמיא, ופ' בזה הכתוב דרך כוכב מיעקב, שאז יר"י ביאתו בדרך פלא שיראו כי בא הגואל משמים במופת, וכלא זכו יבוא עני ודוכב על חמור, ופ' בזה הכתוב וקם שבת מישראל שיר"י ביאתו בדרך הטבע כמו שבא משה ואהרן למצרים רוכבים על החמור ילידי אשה בדרך הטבע". ספר ריבאל משה עמ' קכו-ט.

י. "כי אם תהיה באמצעות הכנת ישראל יבא הגואל מלאך ה' בעמוד אש מוצב ארצה ודאשו בשמימו^ה". אור החיים שמות כא, יא.

יא. ועל דרך זה כתב בספר יסודי התורה דף לא: "אבל קצת חכמי הגמרא והמדרשים חזרו הקדוש דרך אחרת יש להם כי מלך המשיח יופיע בהדר כבודו עם ענני שמיא והמקדש ירד בניו ומשוכלל מן השמים ושער הענינים גם כן יהיו באופן היותר נשגב ונעלה. ויפה כתב הרמב"ם ז"ל שאלו הדרכים לא יודעו על בודין איך יהיו עד שיהיו".

וכמ"ש בסנהדרין צ"ח ע"א שם, לכן אמרו על אופן זה בסנהדרין שם ל"ז ע"ב אם מן מיתי הוא דניאל איש חמודות.

שרי חמד פאת השדה מערכת האל"ף אות ע'

כבר האריכו ספרים הקדושים, וכעת ראיתי מאמר נחמד מאד מהגאון הקדוש רבי אלחנן וואסערמאן זצ"ל בענין צדיקים שיחיו מקודם תחיית המתים בעת ביאת המשיח, דהא גמרא מקשה על משיח עצמו אי בא ממיתיהו או מחייהו, כלומר מן המתים שיחיו או מן החיים, הרי איכא מ"ד שמשח יקום קודם שיקומו כל המתים, ולכן בודאי אהרן ובניו ומשה יקימו בתחלה².

ספר קדושת היום מר' שמואל טוביה שטרן

ויהיו נא שדיך כאשכולות הגפן, יבואר עפ"מ דאי' (בסנהדרין צ"ח ע"ב) א"ר נחמן אי מן חייא הוא כגון אנא כו' אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש אי מן מתיא הוא כגון דניאל. והוא תמוה מאד, דהרי באותו הדף בע"א שם מביא הש"ס עובדא דריב"ל ואליהו דשאל לו על משיח היכן הוא, א"ל יתיב אפיתחא דקרתא ויתיב ביני עניי סובלי חלאים כולן שרי ואסרי בחד זימנא והוא שרי ואסיר חד חד דילמא מבעינא דלא איעכב והוא מאמר סותרתא חכידו ועוד דאיך יתכן שיהי, מן מתיא דלמא באמת מתבעי ואין. אמנם נראה לפי ענ"ד פשוט דהדבר תלוי אם יהי קץ של בעתה או קץ אחישנה שוודאי הא דמבואר שם דשרא חד ואסיר חד דלמא מתבענא לא איעכב הוא אולי יזכו ישראל ויהי אחישנה ואז באמת אין פנאי לעכב אפילו רגע דאדמוקיד וקיד זיל צלי ועווי ודלמא לשעה לא יהי שוב בגדר זכו, כי כל אחד בעל בחירה חפשית והדאי דשאל ל' אימת אתי מר אמר ל' היום כו' היום אם בקולך

יב. ועיין עוד בספרו שקל הקודש עמ' נח: "וגם במס' יומא ה: איתא משה ואהרן יקומו בתחילה והרבה ספרים אמרו דבריהם בענין הנ"ל, וראה מש"כ הגאון הצדיק הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצ"ל בתחיית המתים של צדיקים בתחילה חו המחלוקת בסוף מס' סנהדרין אי משיח יבוא ממתים או מחיי, כלומר מן המתים או מן החיים".

תשמעו, והוא ממש זכו אחישנה. אבל לגאולת בעתה, יוכל להיות באמת שהמשיח יהיה מן המתים שכבר מתו ולא מן החיים שחיים עודנה, וכשיהי' עת קץ יקום מערמות העפר ויחי ויבוא ויגאלינו. והנה לפ"ז נדע אחרי אשר בקץ של אחישנה יהי' משיח מן החיים נאמר עליו כי המשיח יהי' מתוכינו ומאתנו, אבל בקץ של בעתה שאז יהי' המשיח מן המתים אשר כבר מתו הרי אינו ממנו ומתוכינו רק מחוץ לנו ולא נמנה כלל במספר עדתינו החיים היום.

ספר "יוסף באור" על מגילת שיר השירים

רבנן אמרי אהן מלכא משיחא אין מי חייא הוא דוד שמיא אין מי דמכייא הוא דוד שמיא. א"ר תנחומא אנא אמרית טעמא ועושה חסד למשיחו לדוד.

אם מן החיים הוא יהיה שמו דוד ואם מן המתים הוא יהיה דוד בעצמו.

פני משה ד"ה אין מן חייא על ירושלמי ברכות פרק ב: ד

ואם ממתיא הוא, היינו למ"ד שימות משיח הם אחר תחיית המתים, ואפשר שאף ביאת המשיח אחר תחיית המתים.

פי' ענף יוסף מדרש רבה איכה פ"א

אי מחייא. אם מאותן שהם חיים עדנה. אי ממיתיא. מאותן שכבר מתו.

פי' עץ יוסף על מדרש רבה איכה פ"א פסוק ו"א

אי מחייא, או אם הוא מאותן שהם חיים עדנה או מאותן שמתו כבר.

מתנות כהונה מדרש רבה איכה שם

ראוי להבין, בשלמא אם מלך המשיח מן המתים ניחא דדוד

שמייה לפי שיהיה הקב"ה לדוד לבוא לגאול את ישראל אבל אם הוא מן החיים מה צורך שיהיה שמו דוד.

ספר אגדת אליהו, לרבי אליהו בן אברהם שלמה הכהן האתמרי

אהן מלכא מלך המשיח הזה, אם מן החיים הוא דוד שמו ואם מן המתים הוא דוד שמו. ונראה דמשום דרב נחמן אמר אי מן חייא הוא כגון אנא ורב אמר אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש ואי מן מתייא הוא כגון דניאל איש חמודות כדאי' בפרק חלק לכך אמרו רבנן דליתא אלא בין כך ובין כך דוד שמו. ויתכן דמשום דפלוגת' דרבנן היא אם התחיה בזמן ימות המשיח או לזמן רחוק אח"כ, כמ"ש בעל אור ה' לכ"א שבין שיהיה מלך המשיח מן החיים וזה כשיטת האומר דאין תחית המת' בימות המשיח, בין שיהיה מהמתים כשיטת האומר שהתחיה בזמן ימות המשיח מ"מ דוד שמו דאין צ"ל אם הוא מהמתים דודאי הוא דוד המלך בעצמו שיקום אז אלא אפילו למ"ד כי לא יהיה אלא מהחיים מ"מ שמו דוד. ואין להק' איך אפשר שיהיה דוד בעצמו דבפ' חלק דייק מדכתי' דוד מלכם אשר אקים ול"ק הקים דדוד אחר הוא דאפשר לית ליה ההוא דיוקא".

יפה מראה על מדרש רבה

ביום ההוא יהיה ה' "אחד ושמו אחד" ס"ת דוד. וע"ז נראה לי לבאר פסוקים בדברי הימים (א ב, טו) דויד הוא השביעי, ופירש בעל אילה שלוחה שצריך לנהוג כבוד, משום הכי כתיב ביו"ד. ובדברי הימים התחלתו מהמקרא דויד הוא השביעי כאן הוא התחלה ומשם ואילך מזכירו דוד ביו"ד עד גמירא, ולא לחנם שבכאן הוא התחלה שהתחיל לכתוב דוד ביו"ד ויראה שיש פלוגתא אם משיח שיבוא במהרה בימינו הוא דוד בעצמו או בן דוד, ובעל הטורים (ויקרא כה, מט) נתן סימן או דוד או בן דוד יגאלנו. אבל הפייטן הסכים שהוא דוד וזה לשונו קול איש צמח שמו הוא דוד בעצמו מבשר

ואומר. ולכן מרומז במקרא זה כשמזכיר אצלו שהוא השביעי, התחיל להזכיר דוד ביו"ד להורות לחלוק לו כבוד שיתלה ביאת הגאולה שתביא במהרה בימינו בדוד עצמו. וצריך שתדע מה שכתב הטור א"ח סימן קט"ו בסדר הברכות של י"ח עד שבא לומר ברכה שביעית ראה נא בעניינו, ומה ראה לומר גאולה בשביעית כי היה לומר רפאנו אחר סלח לנו כסדר הפסוק (תהלים קג, ג) הסולח לכל עוניי הרופא לכל תחלואיכי, אלא אמר ר' חייא בר אבא מתוך שאנו עתידין ליגאל בשביעית קבעוהו בשביעית, אף על גב דבששית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא, מלחמות אתחלתא דגאולה היא ע"כ. והנה משמע שקבעוהו חז"ל גאולה בברכה שביעית משום שגאולה תהיה בשביעית וזהו חולק כבוד לדוד ביו"ד שהיא יהיה משיח במהרה בימינו ולא בן דוד וראיה דוד הוא השביעי ולמה היה הוא השביעי מכח שהוא רמז על הגאולה עתידה שתהיה בשביעית במהרה בימינו אמן.

ספר ווי העמודים לבן השל"ה

ביום ההוא, אז יצמח צמח לבית דוד, ואז אקחך [זורובל] (ר"ל) הזרע שיקים ממנו או שהוא עצמו יקום בתחיה) ושמתיך כחותם, שהוא יהיה תכלית הבריאה וחותמת, וכחותמו של הקב"ה שהוא אמת וקיים לעד, כי כך בחרתי מצד הבחירה שבחר בדוד עבדו ובזרעו".

מלבי"ם על חגי ב, כג

ע"כ הוא נאמן ולא יסוד משום פעם, וכן הגם שהכסא יופסק לפעמים בעתי הגליות בכ"ז לא יופסק לעולם, ואם יופסק כסא בניך

יג. ועד"ז כתב בפירושו לפרק א, וזה לשונו: "אם היו זוכים והיה אז הגאולה האמיתית היה מצמיח קרן לבית דוד וזורובל היה חמשיה, רק אחד ולא זכו שב זורובל לבבל ומת שם, ועתיד לצמוח צמח מבניו באחרית הימים, כבר כתבו המפ' שלא היה בן שאלתיאל רק בן פדיה היה בן שאלתיאל ונקרא ע"ש זקנו" עכ"ל. אך כאן מוסיף את האפשרות שזורובל יקום בעצמו לתודה כמשיח ולא זרעו בלבד.

לא יופסק כסאך, ע"ד שפירשתי מ"ש ובניתי לדוד ודוד כסאך
שכסא דוד עומד שישב עליו המלך דוד בעצמו לימות המשיח
שהוא דוד עצמו, וזה שכתוב כסאך יהיה נכון עד עולם.

מלכ"ם על שמואל ז, טז

כי אין לחכמים קבלה בדברים אלו כמ"ש הרמב"ם הלכות מלכים
פרק יב, עד כי לא פורש אם המשיח הוא מן החיים או מן המתים
כמ"ש בפרק חלק, אם מן החיים כרבי אם מן המתים כדניאל איש
חמורדות.

מעורר ענוים מהג"ר יהודה אלקלעי

הנה אתם אומרים שמשיחכם היה אלק וכן האלק, והדבר הזה
לא יתכן על המשיח האמיתי, כי הוא יהיה אדם ולא א-ל ולא יהיה
בו שום צד אלוקות, וכך ייעדו כל הנביאים ולא תמצא אפי' אחד
מהם שאמר לא ברמז ולא בפירוש שיהיה אלק אלא אדרבה כולם
פה אחד אמרו שיהיה אדם, ובפרוש ייעדו שיהיה המלך דוד עליו
השלום, שיחיה אותו השם יתברך לעת רצונו ויבא לגאול לבני
ישראל ולמלוך עליהם, כך ייעד לנו על ידי הנביא יחזקאל (סימן
לד) והוכיח שם לרועי ישראל על שלא רעו אותנו במשפט, ובגלל
זה ותפוצינה מבלי רועה ותהיינה לאוכלה לכל חית השדה וכו',
ואמר (שם פסוק יג) והוצאתים מן העמים וקבצתים מן הארצות
והביאותם אל אדמתם ורעיתים אל הרי ישראל וכו', ואחר כך אומר
שם והקימותי עליהם רועה אחד ורעה אתן את דוד עבדי הוא ירעה
אותם והוא יהיה להם לרועה ואני ה' אהיה להם לאלקים, ודוד עבדי
נשיא בתוכם וכו', הנה לך נבואה ברורה שדוד המלך עליו השלום
הוא יהיה המשיח שעתידי הקדוש ברוך הוא לשלוח לגאול עמו, ולו
בעצמו יקים אותו השם יתברך מן העפר ויחיה אותו למלוך עלינו,
וזה משמע ממלת והקימותי שרצונו לומר שיקים אותו מן העפר
מבין המתים דאם לא כן היה לו לומר ונתתי או ושלחתי להם רועה

וכו', וגם מכאן נתבאר שיהיה אדם ולא א-ל הואיל ואמר ודוד עבדי נשיא בתוכם וכו', שנראה שהמשיח יהיה עבדו של הקדוש ברוך הוא ומלך עבד לא יתכן באלוקות כי העבד לעולם הוא גרוע מהאדון ואתם אומרים שהוא והבורא שווים ביכולת, וגם מדברי הפסוק נתברר שהשם יתברך הוא לבדו יהיה אלק ולא המשיח, כי המשיח יהיה בלבד רועה שרצה לומר מלך ולא אלק חס ושלום.

וכן בזה ייעד הנביא ירמיה (סימן ל פסוק ג) "כי הגה ימים באים נאם ה' ושכתי את שבות עמי ישראל ויהודה אמר ה' והשיבותים אל הארץ אשר נתתי לאבותם וירשוה וכו', ולא יעבדו בו עוד זרים ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם וכו'", הרי לך שירמיהו גם כן ייעד על פי ה' שדוד המלך עליו השלום יקום למלוך על ישראל, וכן ארז"ל בפרק חלק (סנהדרין פרק יא) על הפסוק הנזכר שיקום המלך דוד למלוך עלינו, והוקשה הדבר הזה לרב יהודה מדכתיב הפסוק אשר אקים שהוא עתיד, שהי' לו לומר אשר הקים, ועל זה אמר רב יהודה אמר רב שיהיה דוד אחר, ועל זה אמר שם רב פפא והכתיב "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" שנראה שדוד המלך עליו השלום יהיה נשיא לעולם, והשיב שכך יהיה אלא שיהיה כגון קיסר ופלגות קיסר. הרי לך שגם חכמי התלמוד הסכימו שדוד יהיה משיח, וכן אמר ר' יהודה באיכה רבתי הדין משיחא אם מן חייא הוא דוד שמיא, ואם מן קטילא הוא דוד שמיא אמר רבי תנחומא וכו', וגם כן מצינו מפורש בספר הזהר פרשת נח דף עב עמוד ב' שדוד המלך עליו השלום יהיה המשיח שיקים אותו הקדוש ברוך הוא מן העפר וז"ל: וידבר קב"ה להאי ברית ויקים ליה מעפרא הה"ד ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם וכתוב ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם אשר אקים מעפרא וכו', וגם בפרשת לך לך אמר בדף פב עמוד ב' וז"ל: דוד מלכא לעלמין חי ואפילו ביומי מלכא משיחא איהו מלכא דהא תנן מלכא משיחא אי מחייה הוא דוד שמיא ואי מן מתייה הוא דוד שמיא,

וכך היה מקובל לשלמים ההם שדוד המלך עליו השלום הוא עתיד להיות המשיח.

"כור מצרף האמונה ומראה האמת" ויכוחים עם נוצרים, מהחכם ר' יצחק לופיס

ובדרך דרש יש לפרש בהקדמה למפ' כי אלו היתה הגאולה על ידי ית' ולא על ידי משה לא היה לה הפסק, וגאולה העתידה שהיא על ידי הקדוש ברוך הוא לא תהיה לה הפסק. ואמרו שזה דרשו במדרש שו"ט על פסוק נושע בה' תשועת עולמים וע"כ, כל זה בלי ספק צריך פירוש כי איך יהיה זה שיבוא הקדוש ברוך הוא בעצמו בלא אמצעי שזה קשה ציורו וגם לעתיד לבוא הרי מלך המשיח אמצעי. אבל נראה שהענין הוא שלא יהיה השליח בשר ודם אך יהיה מלאך שלוח מן השמים וכלפי שהוא רוחני, כולו שכלי נק' על שם רבו כאלו ה' יתברך בא, וכמאמר ז"ל ואל משה אמר עלה וכו' זה מ"ט ששמו כשם רבו וגם מלך המשיח שיגלה במהרה בימינו הוא רוחני כמלאך ה' צבאות. כי אין במציאות אדם בשר ודם שיחיה כ"כ שנים מגזרת אדם הראשון ובודאי שנתקדש כמלאכים והוא רוחני ממש. ולזה הגאולה הבאה על ידי מלאך רוחני כבאה על ידי ית' ואין לה הפסק כחיות רוחניות שאין להם הפסק.

רב פנינים מהג"ד רפאל בירדוגו

אחר שיעברו תשעה ירחים אלו (שהמשיח נתכסה) אז יעורר הקב"ה את משיח הזה, ויציאו מגן עדן. ואותו יום שיצא מגן עדן יזדעזע כל העולם, כי כל בני העולם יחשבו שימותו.

פירוש הסולם על הזוהר ד"ה מלכותא והיא תקום לעלמא

והיותר נראה לזה כי משיח אינו מת כדי שיהיה נפרד רוח מנפש ושתייהם מנשמה ושלשתם מהגוף, אלא הוא חי בגן עדן התחתון מזומן לישועתם של ישראל, ונקשר נשמה ברוח ורוח בנפש ונפש בגוף והכל יחד בגן עדן התחתון, ואין לו רשות לצאת משם עד

שינתן לו רשות מלמעלה, ולזה הנשמות שיש להם רשות לדעת בצער החיים הם מגידים אל המשיח כדי שיתקן, ורשות נתן למשיח להתפשט יותר בחדרי גן עדן משאר הנשמות, אמנם אין לו רשות לעלות אל מקום הנשמה ולא לרדת אל מקום הגופים. . והוא מחולל מפשעינו וכו', ואם תאמר היאך אפשר שיהיה בגן עדן ויהיה חולה, ויש לומר שאין ענין משיח כשאר נפשותיהם של צדיקים שנסתלקו מן הגוף ואינם גוף לכך אינם בעלי יסורין, אמנם המשיח הוא בעל גוף ממש שנכנס מן העולם הזה לתוך גן עדן, שכבר נולד ולא מת אלא נאסף שם חי, אם כן הוא בגוף כשאר בני אדם וסובל יסורין וחבורות פצע.

אור יקר לרמ"ק

ראשך עליך כו': לבא על הענין נזכירה משאמרז"ל בגמרא ריב"ל אשכחיה לאליהו דהוה יתיב אפתחה דמערתה דרשב"י ז"ל א"ל אימת יבוא משיח א"ל זיל והיב' יתיב א"ל אפתחא דרומי כו' א"ל ואימת אתי מר א"ל היום למחר אשכחיה לאליהו א"ל חזיתיה א"ל אין כו' ועוד א"ל אימת אתי מר וא"ל היום א"ל היום אם בקולו תשמעו ע"כ והנה באו' שהוא אפתחא דרומי פרש"י ז"ל שהוא בשמים נגד פתח רומי. . עוד למדנו מהמאמר הנזכר כי נכון ומזומן הוא משיח צדקינו לבוא כפרי המכושל לילקט כאומרו היום אם בקולו תשמעו, כי אשמותינו מפאת עצמנו הם המעכבים ובהם היא תלוי עד יוטשו חבל אשמותינו ויבא אלינו כי מצד עצמו מוכן ומזומן הוא כמדובר. ובזה בא נבוא אל הענין הכתוב והוא אמרת אלוך' צרופה באמת, באמור הנה אמרתי לך כי לא יחסון ממך הכנות להעזר לשוב ולמהר את הקץ, אל יעלה על רוחך שיש עיכוב מצד מלכך הוא מלך המשיח שלא נולד עדיין או שלא הוכן עד עת קץ, כי הלא ראשך שהוא ראש לך הוא עליך כבר בשמים,

וכמאמר רש"י ז"ל על אומרים בגמרא דיתבי אפתחא דרומי שהוא בשמים נגד פתח רומי.

אלשיך הקדוש על שושנת העמקים ז, ז

ע"ד זה יאמר, הנה הנצנים הם שני המשיחים כבר נראו בארץ משיח בן יוסף ומשיח בן דוד והוא מאמר תנא דבי אליהו אותו הנער שהחייני משיח בן אפרים הוא, ורמז רמזתי לעולם שאני אבא תחלה ואח"כ יבא הוא. וכזה יוכן אצלי מאמרם רז"ל שאמר יונה ללוייתן אני עתיד לבא, שהנה ראוי לדעת למה זה עתיד לחלקך לצדיקים לעתיד לבא שיאמר של זה אשר נדרתי אשלמה אך הוא כי יונה הוא הנער שהחי' אליהו והוא משיח בן אפרים וכבר נראה בארץ וכן משיח בן דוד נראה בעת החורבן כמאמרים ז"ל באיכה רבתי שגולד בעת החורבן ואחר ימים שנראה נתכסה וזהו נראה בארץ הנה כי אין כל חדש.

אלשיך הק' שיר השירים ב, יב

וכן אליהו ז"ל ושאר צדיקים שנכנסו בחייהם בגן עדן וכמו שאמרו באבות דרבי נתן תשעה נכנסו בחיים בגן עדן חנוך אליהו ז"ל ומשיח ואליעזר ועבד מלך הכושי וחירם מלך צור ויעבץ בנו של ר' יהודה הנשיא וסרח בת אשר ובתיה בת פרעה וי"א הוצא חירם והכנס רבי יהושע בן לוי, והנה אלה הצדיקים נזדכך גופם ונתעלה אחד נפשם והם קיימים בהיותם נזונים מזיו השכינה בגוף ונפש..וקבלת רז"ל במשיח בן דוד שהוא חי בגן עדן עד היום.

ספר עבודת הקודש להחיד"א

כי כל בחינת המיתה נמשך מהתגשמות הגוף, ואם נהפך הכל לרוחניות אין רוחניות מת, וזה בחינת התשעה אנשים שעלו חי לגן עדן המבואר במאמר חז"ל (דרך ארץ זוטא א') כמו אליהו ור' יהושע בן לוי וחנוך ומשיח וסרח בת אשר וכו', וגם במשה אמרו

ז"ל (סוטה י"ג): לא מת משה אלא עומד ומשמש במדבר, וכן יעקב אבינו לא מת (תענית ה'). וזה שאמר הכתוב כאן וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים כלומר שתי יצירות. גופו מגושם עפר מן האדמה המוכן לשוב אל עפרו אם ישאר בגושמו. ונשמת הרוחנית מן החיים אשר המה חיים עדנה לעד ולעולמי עולמים. והיה עיקר הכוונה בהבריאה אשר ויהי האדם לנפש חיה, כלומר גם גוף האדם שהוא עפר מן האדמה תהפך לנפש חיה לעשות כל גופו אור רוחניות כנשמתו באופן שישאר חי לעד ולא ימות.

כאר מים חיים בראשית ב, ז

ואבהן היך יקומון הכריח הענין ואמר לפי שמשיח בן דוד שהוא דוד עצמו יבא קודם תחית המתים כנזכר בסוף פרשת תולדות יצחק, לזה הוכרח להיותו קבור במקום אחר שאם היה קבור במערה אינו כבוד שיחיה הוא קודם להם אם יחייהו במקום אחר אין להם שום הקפדה.

פי' אור החמה על הזוהר

כן המשיח, בעזרת הבורא, שיזכה לאותה נשמה והכיר בעצמו שהוא משיח, ולא הכירו בו אחרים. וזהו הסוד שאמרו בזוהר ומשיח יתגלה אך לא יכירוהו שאר האנשים עדיין, ואחר כך יתגלו המשיח בגוף ונפש בההוא עמודא ע"ד שפירשנו ויבא משה בתוך הענן" שנה א', ואז יסלקו אותו לרקיע כמו שמשה עלה לרקיע, ואחר כך יתגלה המשיח לגמרי ויכירוהו כל ישראל ויתקבצו אליו.

ארבע מאות שקל כסף מהרח"ו

יד. וזה מובא בספר אור החמה, פרשת שמות, דף ז' ע"א. ועיין שם בפרשת משפטים דף ל': כדכתיב ויבא משה בתוך הענן והיינו שנתפשט מגוף החומר ולבש לבוש הנשמה' דהיינו ענן זה. ועיין ספר עץ חיים נה"ל: והענין כנ"ל כי גוף הפנימי של האדם אם הוא צדיק ונעשה בקדושה זוכה לההוא חלוקת דרכי דיליה דהוא טוב ולא רע כמדרגת חשמ"ל בסוד ויבא משה בתוך הענן ואתפרש מההוא

הוא יקראני אבי אתה כו' הנה בא לאפוקי כאן סברת ההמון הסוברים שמלך המשיח יהיה מן הנולדים בעולם וימלוך ולא יטעום טעם מיתה, לא כן, כי דוד המלך הוא בעצמו המלך המשיח שיחיהו הקב"ה ויבא ויגאול לישראל, וכדד"ל אם מן חיים דוד שמייה ואם מן מתים דוד שמייה ובהיות דוד אדם בסוד אדם דוד משיח, והאד' לא היה לו אב כי נוצר מן האדמה והקב"ה היה אביו שהוא יצרו מן האדמה ולכן אמר הוא יקראני אבי אתה, והוא גם כן יקראני אבי אתה שכיון שמת וחזר לעפרא נפסק מהיות ילוד אשה ונמצא שגם הוא יקראני אבי אתה כי אין לו אב, לאפוקי סברת מי שאמר שלא ימות, אלא ימות ככולם וכשם שהקמים בתחיה קוראים לי אביהם ג"כ יקראני אבי אתה באומרו אלי וצור ישועתי שיצרתני מן האדמה... ובהיות שהחלק הקשה מהיסורים נוגע למלך המשיח כיון שהוא היה ראוי לכולם מוכרח שבכלל יסורים שגם יטעום גם טעם מיתה, ולכן הוצרך לומר שאומר הקב"ה עלי לבראתו בריה חדשה, שאחר שימות יחזור להחיותו דכתיב אני היום ילדתיך כלומר בראתיך כדמפרש ואזיל. וזהו אומרו וכד תיתי שעתייה אומר הקב"ה עלי לבראו בריה חדשה כל' יתגלה וימות ויהיה גנוז עד בא שעתי להחיותו שיבא ליגאל.

אגדת אליהו בפירושו על תהילים

חזרתי על המקרא ואמרתי והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש רב לכם בני לוי רומז ונרמז לביאת משיחנו שיבא ויגאלנו במהרה וימינו אמן. והוא, דעינינו הרואות בפרק חלק דנחלקו תנאי ואמוראי מי יהיה המשיח וכפי הזוה"ק... הוא מש"ד ע"ה, והווינן בה, דלא יסוד שבט מיהודה ואיך הוא בא משבט הלוי, הת' לזה דמשה כלול מכל ישראל א"כ משה עומד ע"כ של משיח דאתי מיהודה והשתא זהו מה רמוזתי דכשם שאין איתנו יודע מתי קץ הפלאות דנעלמה

מעניני כל חי כן אין אנו יודעים מי הוא המשיח אם דוד או משה או דוד חדש או כסברות שנאמרו שם ולזה אנו אומרים כל הבא ברוך הבא והיה האיש אשר יבחר ה' שיהיה משיח הוא הקדוש.

רבי חיים פלאני, ספר חלקם בחיים דף לח

ואשכחן בסנהדרין דצ"ח דאמרו אי משיח ממתיא הוא כגון דניאל יע"ש. והרי מאי דאיתא בסנהדרין שם דאיהו שרי חד ואסיר חד אמר דלמ' מבעינ' דלא ליעכב ע"כ וזה שייך אי אתי משיח משום שמירת שבת דהוא מיד. אך אם אתי משיח משום משפט וצדקה לא הוה צריך לזה ולז"א לסדוסים דהוא דניאל דהוא המשיח נותן להם הכטחם על מה שעושין מהירות שלא להתעכב וזה תלוי עד שישמרו ישראל שבותותי דאז מיד נגאלין...

אברהם בן חיים פלאני בספרו אברהם את ידו

ולהיות כי ביאת המשיח היא מוכנת ומזומנת בכל יום אם בקולו תשמעו או כי נולד כבר כמו שבא באיכה רבתי בפסוק כי רחק ממנו מנחם או שיהיה דוד המלך בעצמו כמו שאמרנו בפרשת וזאת הברכה על פסוק שמע ה' קול יהודה, הגה כמו כן צריך להיות מוכן ומזומן הנביא הטהור אשר ימשחו.

הג"ד שאול מורטירה

ידמיה אמר בשעתו שאז נולד משיח ונתרחק מכני אדם לג"ע עד לעת קץ הימין כדאי' במדרשים.

עץ יוסף על איכה רבה א, נא, כח

שם מותר לשתות יין ביו"ט כו' ע' ט"א לר"ת י"א שהקשה מהא דלר"י בניסן עתידין ליגאל כליל שמורים ולר"א בתשרי וע' ח"ס ח"ו ס' צ"ח שהאריך בזה דודאי גואל האחרון יהי' א' מצדיקי הדור כמו שהי' ביצי"מ, והשקלא וטריא קאי הכא לענין קיבוץ נדחי

ישראל ברגע א' למק"א ועי"ז יתפרסם ביאתו בכל העולם יעוש"ה בכ"ז. וצ"ע שלא הביא ד' הש"ס סנהדרין צ"ח ע"ב או מן חייא כו' או מן מתיא כו' הרי דמפסיקים בזה וע"ש ברש"י ב' לשונות וע' בט"א שם דפלוגתא דר"א ור"י הוא אם יהי' בעתה אבל אם יהי' אחישנה יכול לבא בכל יום מימות השנה.

הגהות מהרש"ם עירובין מג, א

בשנת ת"ר היה נגמר בדעת העולם שאבי יהיה משיח, ואחר הסתלקותו היה היסח הדעת בכל העולם. אבל האמת היא, כפי מה ששמעתי מא"מ זצ"ל קודם הסתלקותו ב' דברים, כי קודם הסתלקותו הניח צוואה לכל אחד ואחד בפני עצמו. וזהו ה' דברים ששמעתי א' מפני מה אין הולכים על קברי הצדיקים כמו בחייהם. והב', מה שאמחו"ל מביאת הגאולה עד תחה"מ מ' שנה, אומר אני אימתי היה כך אם היה ביאת הגואל מקודם ב' או ג' מאות שנה היה צריך להיות מ' שנה מביאת הגואל עד תחה"מ, אבל עכשיו אומר אני שיהיה ביאת הגואל עם תחה"מ ביום אחד ולפי ה' דברים ששמעתי מא"מ זצ"ל, אר"א שאבי בעצמו יקום ויהיה משיח^{טו}.

כרם בית ישראל דף קיא, רבי מנחם נחום פרידמן משטיפנשט זיע"א בן הרה"ק רבי ישראל מרדכי' זצוק"ל

הרב הקדוש ר' יעקב ישראל מטשערקאס זצוק"ל סיפר כי זקנו הרה"ק ר' נחום מטשרנבל אמר שאע"ג דכתיב (קהלת א') זרח השמש ובא השמש, דור הולך ודור בא אמנם הבעל שם טוב זי"ע לפניו לא היה ואחריו לא יהיה עד ביאת הגואל. וכשיבא משיח [וועט ער זיין] ובכפל הדיבורים האלו שלשה פעמים [וועט עהר

טו. ועוד בעתון מבשר תורני גילון 520: "כאשר הגה"ח רבי ישראל מרדכי' זצ"ל רבה של חאטיו, הגיע להסתופף בצל רבינו בשטפנשט, פנה אליו רבינו באחת השיחות והכריז: אנו סבורים כי אבינו יהיה משיח!". ויש להעיר שהארמו"ר משטפנשט עבר לשטפנשט לאחר פטירת אביו.

זיין], ואמר הרה"ק ר' יעקב ישראל הנ"ל כי היה המשמעות מדברי זקינו כי הבעש"ט יהיה משיח.

מאירת עינים עמ' טז

והנה במשיח צדקיננו המקווה נאמר (ישעיה נב, יג) "ירום ונשא וגבה מאוד" ודרשו רז"ל (ילקוט שמעוני) ירום מאברהם שנאמר בו (לך לך יד כב) "הרימותי ידי אל ה'", ונשא ממושה שנאמר בו (בהעלותך יא יב) "כי תאמר אלי שאהו בחקך", וגבוה ממלאכי השרת שנאמר בהם (יחזקאל א יח) "וגבוה להם ויראה להם" עד כאן.

והנה במזה דאמר וגבוה ממלאכי השרת צריך על כרחך לומר דגופו יהיה גבוה ממלאכי השרת דהא בכל הצדיקים אמרו רז"ל (סנהדרין צג.) גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת ומאי רבותיה ונראה דהכי פירושו ונשא ממושה בזה וגבוה ממלאכי השרת שגופו יהיה גבוה ממלאכי השרת וגופו של משה היה רק מלאך ולהב, והיינו בריה חדשה שלא היה עדיין גוף בעולם שיהיה גבוה ממלאכי השרת, והבן זה. ואם כן כל רואיו מכבדו כיכדו וידעו כי עכשיו נעשה בריה אחרת ואינו בסוג אדם, וכמו במשה דפתאום יראו מגשת אליו כי קרן עור פניו אם כן כיון שלא היה בסוג אדם לא מוכח שהוא מזרע אדם מזרע דוד לכך צריך משיחה וכו' ואם כן בשם משיח נודע כל מדריגתו לכך נקרא בשם זה כנ"ל. ועל פי זה מבורא הסמיכות שמן משחת קדש וגו', דהיינו דכולו קיים לעתיד לבא כדי למשוח בו משיח צדקיננו, וקשה למה צריך משיחה, הא בן דוד הוא ומגיע לו המלכות בירדשה, ואין לומר מפני המחלוקת כמו דמתריין הגמרא בכריתות (דף ה, ב) על שלמה שנמשח, דהתנינח בלא זכו שיהיה עני (זכריה ט, ט, סנהדרין צח, א) יתכן שיהיה מחלוקת עליו, אבל בזכו דאז ואזר אם ענני שמיא כבר אינש אתא (דניאל ז, יג) ואז לא יתכן מחלוקת, אם כן משיחה למה, ולא יתכן

לומר דשם משיח הוא רק בלא זכו ח"ו לזה מתרץ הקרא על בשד
אדם לא ייסך אז, כי הוא לא יהיה בסוג אדם, לכך צריך משיחה
כמ"ש והבן כי נכון הוא בס"ד.

ישמח משה

בש"ס סנהדרין דף צט אמר ר' הלל אין משיח לישראל שכבר
אכלוהו בימי חזקי'. ודבריו אלה צריכין ביאור ובפשיטות אין להם
מובן דהוי כאלו נותן יד לפושעים שכפרו ח"ו בביאת משיח והוא
א' מ"ג עיקרים להאמין בביאת משיח ולפענ"ד נראה לומר כוונה
נאותה בדבריו והוא עפ"י אמרם ז"ל אין מושחין מלך בן מלך והוא
מטעם דמשיחה שנמשח אביו מועיל גם לבנו. ותינח מה שנקרא
משיח מטעם שנמשח בשמן המשחה ונודע אשר חזקי' הוא נשמת
משיח עיין ברשיז"ל שם, והוא יהיה לעתיד. ומעתה הכי פירוש
דברי ר' הלל אין משיח לישראל פי' שלא יצטרכו עוד למשוח אותו
מחדש. שכבר אכלוהו בימי חזקי' שהוא נשמת משיח ואם משיחה
מועלת מאב לבן מכל שכן אם הוא בעצמו נמשח פעם אחת שוב
אין צריך משיחה פעם שניה, והוא ע"ד שאמרז"ל דאם קיימא לן
דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעת"ל, לא יצטרכו עוד
לקדש מחדש ואפילו גבי עזרא אמרו לזכר בעלמא הוא דעבר, ואם
כן אין הפירוש שלא יבוא משיח לישראל ח"ו, אלא הפירוש שלא
יצטרכו עוד למשחו פעם שנית מטעם שכבר נמשח חזקי' שהוא
משיח והוא יהיה מלך המשיח גם לעתיד.

עטרת ישועה על חומש ח"א, מהרד"ק מדרי' יקוב

או דדו או בן דדו יגאלנו (כה, מט) או דדו אם יהיה הגאולה
בבחינת אחישנה, יהיה דוד המלך בעצמו מלך המשיח, כי דדו

אותיות דוד, ואם יהיה הגאולה בעתו, אז יהיה או בן דוד שיהיה משיח בן דוד יגאלנו את ישראל.

רבי נחום בורשטיין

קול צמח איש צמח שמו הוא דוד בעצמו מבשר ואומר. וראוי להבין מה בא לשלול כמה שמדייק ואומר הוא דוד בעצמו. וי"ל עפ"י מה שכ' בספה"ק דגל מכנה אפרים סוף פרשת בהר עה"פ (ויקרא כה, מט) או דוד או בן דוד יגאלנו, והנה איתא פלוגתא בגמרא (סנהדרין צח, ב) מי יהיה משיח חד אמר דוד בעצמו הוא וחד אמר בן דוד וזה י"ל שמרומז שני דעות הללו בתורה, כי כתיב דוד חסד והוא אותיות דוד, וי"ל או דוד היינו דוד בעצמו או בן דוד היינו בן דוד יגאלנו במהרה כימינו אמן סלה, עכלה"ק. ועיין עוד בבבל הטורים בפסוק זה. והנה יתכן לאומר שדבר זה תלוי איך תהי' הגאולה, דאם יהיה בבחינת זכו אחישנה אז יהיה דוד בעצמו, ואם יהיה בחינת לא זכו בעתה אז יהיה בן דוד. ולכן בהושענא רבה אושפיזא דרוד מלכא משיחא, אנו מתפללים קול צמח איש צמח שמו הוא דוד בעצמו מבשר ואומר, שדוד בעצמו יבא ויגאלנו בבחינת אחישנה בכ"א.

ספר ליקוטי כרם שלמה להרה"ק מבאבוב

וכעת הדרך למדרש הנצב פתח השער, שמלך המשיח אם הוא מהחיים דוד שמו, ואם הוא ממתים דוד שמו. ראיתי שם ביפה ענף, שפירש זה תלוי במחלוקת, אם המשיח קודם לתחית המתים, או להפך, שמאן דאמר מחיים כדעת האומר אחר זמן ימות המשיח, ומאן דאמר מהמתים, כמאן דאמר ימות המשיח לאחר תחיית המתים. עד כאן. וכשאני לעצמי הייתי מפרש כפשוטו, דמאן דאמר מחיים, שפירוש נולד מאיש ואשה כרגיל כמעשה שהובא שם. וזה תוארו .. מאותה שעה באו רוחות ולקחוהו .. יעוין שם. וזה מהחיים. ואם הוא מהמתים דוד מלך ישראל בכבודו ובעצמו חי

וקיים ובכוא העת מתגלה ממקומו, יהי רצון שיהיה זה במהרה בימינו בנחת שלום ושלוחה ושמחה.

בשמחה תצאו המקובל שמעון חירדי ז"ל

האמונה שמשיח יכול לבוא מן המתים היא אכן לא השיטה העיקרית של היהדות אבל זו שיטה קיימת שיש מקורות התומכים בה, וזו אמונה מותרת בגדר היהדות לפי תורה. אי אפשר ולא נכון לדחות זאת לכתחילה כאמונה של אפיקורסים.

הרב יצחק ברידעווין (בתרגום חפשי מאנגלית)^{טז}

וחשוב אני לנכון להודיע קצת ממה שהשיב ש"ב הגאון הצדיק ר' שמחה נתן איילנבערג ז"ל אבד"ק לבוב להרב ר' צבי קאלישר בטוראן, שהוא בא בטענה אחר שבחמלת ה' עלינו מצב אחינו הולך וטוב מיום ליום, ולא יקשה בעינינו להחזיר עטרת המלכות הראשונה, ובסברתו שאין להאמין כי ה' ישלח הגואל ממרום, יש פריצת גדר באמונתו בביאת המשיח, ואין לסמוך כלל על כל ראיותיו.

ספר אהבת ציון וירושלים

טז. וכן אמר הרב אורי שרקי על השאלה האם המשיח יכול להיות מן המתים בין דוד המלך בין דניאל או צדיק אחר: יתכן, אבל שאין יש מעלה בזה שהוא מן הנפטרים, וגם שיכול להיות שהוא מן החיים.

כששאלתי אם אני יכול לפרסם זאת בספר, אמר לי "כן" אך לא נתן לי זאת בכתב. "מועצת הרכנות של אמריקה, ה-RCA, החליטה שכל חבר... חייב לסמן תיבה בבקשתו להצטרף, כי הוא מאשר כי אין זו אמונה יהודית אותנטית לומר שהמשיח יחזור מהמתים ושהוא אינו אמורים להאמין לפי היהדות שמשיח הולך לקום לתחייה... לדעתי הם עושים טעות. זה לא בהכרח נכון שהמשיח לא חוזר מהמתים. נראה שהרמב"ם סבור שאם משיח מת תוך כדי ניסיון להשלים את תפקידו, הוא אינו משיח [במציאת כעת]. אבל לא שהמשיח לא חוזר מהמתים [להיות משיח במציאת בזמן אחר]. הרמב"ם לא אומר את זה. כמו כן יש לנו בהושענות... אנחנו אומרים... שדוד עצמו יהיה משיח... חייב להיות שמשיח תיאודיטי יכול להיות מן המתים...". שיעור מהרב יוסף גבריאל בחופר. ועיין מה שהרב זלמן פנדל ז"ל כתוב בקונטרס שלו בשם ספר "בקרובי אקדש" שיש אפשרות של משיח מן המתים אבל זה תלוי על תחיית המתים ו"אי אפשר לחכות לה וא"א להתפלל עליה, והמתפלל על מת שיחיה היא תפילת שוא, ולכן לא מתפללים עבור תחיית המתים אלא מזכירים אותו בגבורות". וכיון שיש חיוב לצפים ביאת המשיח ולהתפלל עליו, על כן מצד החיוב לצפים על ביאתו צריך להיות בדרך מן החיים דווקא.

ואודיע בזה שהרב רצ"ק [הרב צבי קלישר] שלח למו"ח הרה"ק [רבי אהרן טוורסקי מטשרנוביל] הספר דרישת ציון, שכתב בו דברים אשר לא כדת, שאין להאמין שמלך המשיח יבא ממדום וכי שיבת ישראל לארצו תהיה בדרך הטבע. ומו"ח התרעם על כל ראיותיו".

הרה"ק מטשארטקאוו, בנו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין

ולאומרים האלה גם ביחס ביאת אליהו תהא דומה ושוה לביאת המשיח שבזה הכל בידיעה אחת, שיבוא כמלאך נחית מן שמיא כמו שנאמר וארו עם ענניא שמיא כבר אינש אתי שנדרש בסנהדרין צ"ח על משיח.

הר"ר יואל הורוביץ בספרו מערכי לב יבא הלוי

כמלאך ה' לפניהם ע"ש, וזהו והנה מלאכי א-להים אליהו משיח עולים לקבל השליחות מהקב"ה אליהו לבשר משיח הגואל ויורדים בו לעשות שליחותם וכן נאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וזהו ויורדים בו, בו היינו באות וא"ו כו' יוקים לה. . והנה אליהו הנביא עלה למעלה להיות חי וקיים, וכן דוד אמרו רז"ל דוד חי וקיים למעלה ולעת הגאולה ירדו כלם אליהו הנביא לבשר על הגאולה ודוד לגאול.

רבי ישראל מפיקוב בספרו תולדות לוי יצחק

משיח יצטרך להיות נמשח כדי שימשך מלכותו ואיתא הרמב"ם מלך בן מלך אין מושחין אותו. ויש דעות מחולקות אי דוד בעצמו יהי' משיח או בן דוד ואם דוד הוא בעצמו משיח א"כ אין ראוי למשוח אותו. ותליא ג"כ אי למה רגשו אמר דוד בעצמו או לא (אמנם נלעג"ד להוכיח דדוד בעצמו לא יהיה משיח עפ"י מה דאיתא בילקוט סי' תרכ"א בסוכה פ' החליל שגו רבותינו משיח

יו. ועל דרך זה עיין בספר מאת רב משה חיים אפרים בלאך "טענת הציונים שרק שוטים מאמינים שארובות השמים יפתחו ומשיח ירד, מעוררת גועל נפש".

שעתיד לגלות במהרה בימינו א"ל הקב"ה שאל מה אתה מבקש כיון שרואה משיח בן יוסף נהרג אמר לפניו רבש"ע איני מבקש אלא חיים א"ל עד שלא שאלת כבר התנבא דוד אביך שנאמר חיים שאל ממך א"כ לפ"ז מוכח דדוד בעצמו לאו הוא משיח. ואם ארצה להפוכי מטרתא נראה היפך עפ"י מה דאיתא בילקוט סי' של"א לאמר לאזורים צאו עומד ומסיח במלך משיח כה אמר ה' בעת רצון עניתיך וארצך. מהו וארצך אמרו חז"ל אין סוף ליסורים שהוא מתייסר בכל דיר וכתבתי הטעם וכי טוביה חטא כו' אלא נ"ל משום דדוד הוא משיח ודוד הוא גלגול אדם שבשכילו קלקלו הצינורות ונברא יצה"ר להסית ולהדיח וכיון שהוא גרמא בניזיקין וכפרי מעלליו יאכלו. וא"כ לפ"ז מוכח דדוד בעצמו הוא משיח בן נלענ"ד וק"ל).

ספר פתח האהל מהר"ר אברהם מפרמסלא

"בש"ס תניא רבי אליעזר אומר כו' בתשרי עתידין ליגאל עיי"ש. ולהלן שם מבואר טעמיה דר"א אתיא שופר שופר, כתיב הכא תקעו בחודש שופר וכתוב התם ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ועי' בטורי אבן שם שהקשה, דכיון דנפקא ליה מגזירה שוה דשופר אם כן עתידין ליגאל ביום טוב של ראש השנה שהוא יום תרועה, ואם יש תחומין למעלה מעשרה איך אפשר לאליהו וכן דוד לבא בשבת ויום טוב הרי איכא איסור תחומין, ועי' עירובין (מ"ג ע"א) דלא איפשטא לן אי יש תחומין למעלה מעשרה. ועי' בשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' צ"ח) מה שכתב גבי אליהו, שבעלותו השמימה נתפרד נשמתו מגופו וגופו נשאר הגן עדן התחתון, ולגבי נשמתו שהוא כמלאך לא שייך איסור תחומין ושפיר יכול לבא גם בשבת ויום טוב עיי"ש באריכות. ונ"ל להוסיף ולהמתיק דהנה בסנהדרין (צ"ח ע"א) ואמר ר' יהושע בן לוי רמי כתיב וארו עם ענגי שמיא וכו', וכתוב עני ורוכב על חמור, ומשני, יזכו עם ענגי שמיא לא זכו עני ורוכב

על חמור עיי"ש, ועד"ז יש לומר דבזכו יבא משמים כמלאך. וליכא משום תחומין, ובלא זכו יהא עני ודוכב על חמור בגופו ויש בא משום תחומין ולא יכול לבא ביום טוב. והנה בטעמא דר"א דסבירא ליה שבתשרי עתידין ליגאל יש לומר דאזיל לשיטתו, דבסנהדרין סבירא ליה לר' אליעזר שעתידין להיגאל בתשרי שזה חודש שלימי התשובה, והבן. ונמצא דלר"א שעתידין להגאל בחודש תשרי על ידי תשובה יהיו בבחינת זכו, ויבא ארו עם ענני שמיא בנשמתו לברו .. י"ח.

יצ"ב פתגם מהרה"ק מצאנז-קלויזנבורג

אדומו"ר שליט"א מהוסיאטין האט אמאל געזאגט איינעם אין מיטן שמועס "משיח דארץ נ"ט דווקא קומען אראפ פון הימל ס'איז מעגליך אז א צדיק זעל זיצן ביי דעם טיש און כאפן א דרימל אנשפארענדיק דעם קאפ אויף דער האנט און זיך אויפכאפן און זאגן איך בין משיח – ביי די לעצטע ווערטער, האט ער נאכגעמאכט ווי מען שפארט אן דעם קאפ אויף דער האנט"ט.

ספר חסידישע מעשיות עמ' קן

אלא נראה לפרש דדעת רש"י היא דמעיכרא יבא דוד המלך

יח. ועיין בספר שפע חיים עמ' נט, וזה לשונו: "ויל"ע לגבי ביאת המשיח צדקינו ככ"א אי זה שייך לעלמא הדין או לעלמא דאתי, ואפשר שיהי' תלוי כמ"ש בסנהדרין דף צ"ח ע"א זכו עם ענני שמיא לא זכו עני ודוכב על חמור, ואם יבוא עם ענני שמיא, משיח ענין שמימי שלגביו לא שייך תורה לא בשמים וסמכין על כ"ק, ונפסוק כר"א דבתשרי עתידין להיגאל. ובטורי אבן שם בר"ה דף י"א דבתשרי עתידין להיגאל היינו בר"ה גופי' כדיליף מהג"ש מכיון שהוא יתקע בשופר גדול ע"ש, וי"ל דבר"ה דייקא שישראל עושין תשובה ע"י השופר כמ"ש שהרמב"ם פ"ג מתשובה ה"ד, נעשו זכו ונתעורר ענין משיח דמשימא נזית ונתחזק פסק ההלכה כר"א דבתשרי עתידין להיגאל ודו"ק".

יט. אף על פי שהוא מודגיש שם את האפשרות של משיח מן החיים, משמע בתוקף שם שמיח מן השמים עדיין אפשר אבל אין זו מוכרח. ולכאורה זה גם כוונת סבה שלו הרב ישראל מרוזין ז"ל כשאמר "כי ההמון עם חושבים שהמשיח ירד מלאך מן השמים, אבל האמת היא שאם יסכימו כל גדולי ישראל על צדיק הדור שבימיהם שהוא המשיח אזי יופיע עליו רוח ה' והוא יהיה המשיח לישראל". ולכאורה צריך לומר שהכוונה בזה הוא כמו דלעיל שאין משיח צדיק דווקא לירד משמים אלא שיש גם אפשרות של מן החיים.

שהוא חטר היוצא מגזרע ישי מלכא מבנוי דישי, ואז יתקיים בו הק' דכת' ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהי' לכלם וגו', דבתחילת ימות המשיח ימלוך דוד בן ישי בקיסר ממש ולא כפלג קיסר, אבל אח"כ כששוב יתגלה דוד אחר שעתיד הקב"ה להעמיד להם שהוא נצר אשר יפרה משרשין של ישי דהיינו משיחא מבני בנוהי יתרכי, הדר נעשה לו דוד הראשון כפלג קיסר ומכאן והלאה הרי הוא שני למלך המשיח כמין דכת' ודוד עבדי נשיא להם לעולם. דלענין המלכות שהיא לעולם לא קיימת רק זאת של דוד החדש דמלכא משיחא הוי, אכן של דוד הראשון לא תהי' אך מלכות לשעה, דמשימלוך משיחא מבני בנוהי דישי תו אין דינו של דוד אלא כפלג קיסר, דמלכות לעולם לא מצינו אלא נשיאות לעולם וכדכת' ודוד עבדי נשיא להם לעולם. וזהו שכתב רש"י ודוד המלך שני לו כדכתיב נשיא להם לעולם ולא כתוב מלך, פי' דלא כתוב בו מלך להם לעולם אלא נשיא להם לעולם, ועל כרחק דמאי דכתוב אצלו מתחילה ועבדי דוד מלך עליהם וכו' הרי זה רק מלכות לשעה, דאח"כ נעשה פלג למלך המשיח ולא קיים בו לעולם דין מלך אלא דין נשיא לבר. יעין עוד בגמ' סנהדרין (צ"ח.) אמר אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי כתיב בעתה וכתוב אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה. ויש לפרש ע"פ הג"ל דהנך שני קיצין זכו אחישנה ולא זכו בעתה, מכוונים הם לשני משיחין ויצא חטר מגזע ונצר משרשיו יפרה, אשר האחד הוא דוד המלך דכתיב ב' ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהי' לכלם וגו', והשני דוד אחר שעתיד הקב"ה להעמיד להם שנאמר ועבדו את אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם דמכח הק' ד"זכו", אין זוכין רק לביאת דוד המלך מלכא מבנוהי דישי דעלי' נאמרה הנבואה דויצא חטר מגזע ישי, אבל בן דוד שהוא משיחא מבני בנוהי דישי דבידי' כת' ונצר משרשיו יפרה, אין ביאתו תלוי' בשום זכיות אך בעת קץ של "בעתה" בלבד. באופן המבואר, דמאי דקאמר בגמ' זכו אחישנה לא זכו בעתה, ענינו הוא

דאי זכו אחישנה בביאת דוד המלך, דאהניא הזכות לזכות להביאו בכל עת וכמו דאיתא שם עוד בגמרא הכי אמר לך היום אם בקולו תשמעו, ברם אי לא זכו אין לצפות כלל לביאת דוד המלך בדרך אחישנה בכל עידן, רק צדיכים לחכות לעת קץ של "בעתה" אשר אז נצר משרשיו יפרה, ועל יום ההוא נאמר ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם.

ספר אילת השחר

יחי אדוני המלך דוד לעולם. וצל"ד, הלא היא בעצמה אמרה לו לפני רגעים אחדים והיה כשכב אדוני המלך שאמרה לו שימות. אבל לעולם חסד כתיב, כי דוד מלך ישראל חי וקיים, אך הדבר בהעלם רק כאמונה שאנחנו מאמינים בזה אבל לעתיד כשיבוא משיח עוד קודם תחיית המתים, כולם יראו וידעו שדוד מלך ישראל חי וקיים כי הוא בעצמו יבוא ויגאל את ישראל, כמו שאנחנו אומרים בהושענא איש דוד בן דוד הוא דוד בעצמו, יחי אדוני המלך דוד לעולם, אותו דוד משיח, או בן ישי.

ספר לוית חן, מהרה"ק רבי נח וויינטראב

כי נשמת המשיח יושבת בג"ע בתוך קן צפור ומתלבשת באדם המוכן וראוי להיות משיח. ולכן רבי מאיר שקרא עצמו משיח נקבר בטבריה שמשם עתידין להגאל, וטבריה מושלמת למשיח ולכן יקרא ק"ן צפור ס"ת גימטריא מאיר, לפניך בדר"ך גימטריא טבריא, ר"ל שגשמתו של משיח שהיא בק"ן צפור ראויה להתלבש ברבי מאיר שהוא קבור בטבריא וק"ל.

ספר טובת מראה

השטן מזנה אותנו על מאחז"ל במדרש שמשח נולד ביום החורבן תיכף בבית לחם יהודה ורוח סער נשאו כשהוא יונק אל הגן

עדן^כ והוא מתחדש לפרקים ובא לעולם בלידה חדשה או מתלבש בגוף מדומה ויושב בין העניים אפתחא דרומא רבתא וסובל יסורים חד שרי וחד אסר כידוע (יעויין סנהדרין דף צ"ח) . . ומה שאמרו חז"ל דיתבי אפתחא דרומא מלא נגעים היינו במקום משפט הכהנים דרומא שם תפוס בעלילות שקר ומענין אותו לחמיר דתו והוא מוסר עצמו ליסורים על קידוש השם כמו שנאמר מעוזר וממשפט ויתן את רשעים קברו ואת עשיר במוותיו (את כמו מן), כלומר ע"י רשעים המעלילים עליו וע"י עשיר כלומר כהן של הבמות ומושל הכומרים הושם בכור בית האסורים הדומה לקבר צר ודחוק. או נידון למיתה וקבר ממש, ומה שאמר מותיו לשון רבים לפי שגולד או מתלבש בהרבה זמנים שונים ונידון בעלילות בכל פעם.

ספר בריחי זהב מהג"ר ברוך בנדיט גליקסמאן

כוס חמישי של אליהו הנביא ע"ה, באחישה הוא יהיה משיח, ולפיכך קורין וערכה בשבת שקודם פסח, ובערב פסח שחל בשבת אין קורין וערכה – כהגר"א, שמוכסח להם שלא יבוא בשבת, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

ספר שבילי חיים דף ר"ט

וכשנשים לב נראה, שכל המנהיגים יהיו מן המתים חוץ מן משיח בן יוסף ומשיח דוד שלא נתברר אם יהיו מן החיים או מן המתים וכמ"ש רב (שם בסנהדרין) "או מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש, או מן מתיא הוא כגון דניאל. ויש אומרים שגולד בעת החורבן ונשאו הרוח בעודו ילד ונטמן בגן עדן"כא.

תורת האדם מהג"ר יהושע וולפסון, ספר שלישי פרק ה סעיף ד

כ. ועיין בספר הוכוח שלו, וזה לשונו: "ועוד כי יש לנו ראיות ברורות מן המקרא על ביאת המשיח, והם מכחישים ואומרים שעדיין לא בא, אלא שגולד כיום החורבן בבית לחם יהודה והרוח נשאו לגן עדן" עכ"ל.

כא. אבל עיין ספר ערוגת הכושם מאת רבי אברהם בן עזריאל (ח"א דף רסד) שמביא מדברי ר'

ומדבריהם למדנו א' כי הגואל הגדול משיח בן דוד המורגל בפי כל ישראל, הוא היעוד האחרון והמופלא שבכל יעודי הגאולה.

ולכן אין לנו לדבר מן המשיח בן דוד שהוא סוף הגאולה. ומה יש בידינו לדבר בו. כיון שלא פורש אם הוא מן החיים או מן המתים. ואיך, ומתי יבוא נעלם מאיתנו.

מבשר טוב עמוד ט

בגמרא סנהדרין (צח:), אמר רב אי מן חייה הוא (המשיח) כגון רבינו הקדוש אי מן מתים הוא המשיח כגון דניאל איש חמודות. פרש"י אי מן חייה הוא כגון רבינו הקדוש, אם משיח מאותן שחיים עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש ואם היה מאותן שמתו כבר היה דניאל איש חמודות והאי כגון לאו דוקא, אלא רבי בעצמו ממש ודניאל בעצמו ממש. פירוש, רב היה תלמידו של רבינו הקדוש ואמר רב על רבו אם המשיח מאותן שחיים בכל דור ודור זה ודאי שרבינו הקדוש הוא המשיח בדורו, ואם מן המתים הוא כגון דניאל איש חמודות, פירוש לכן נקט דוקא את דניאל יותר מכל הגדולים שבכל הדורות, מפני שדניאל התחיל להתפלל על בנין בית שני ומיד נענה כמובא באדיכות בספר דניאל סימן י' עיין שם, והיינו אם המשיח הוא מן המתים הוא דניאל איש חמודות כשיקום בתחיית המתים. או אולי הוא מלאך בשמים ומלמד זכות על ישראל לקרב את בנין בית המקדש. על כל פנים אנו רואים מכאן שרבי שזיה

משה בן ר' חסדאי על תשובת רב האי גאון שהוא אומר על משיח בן יוסף שיהיה מן המתים וימליכו על ישראל, אבל לפי דברי הגמרא בפרק חלק יש ספק בדבר. ולפי דברים אלה יש להעיר שאין חידוש כלל באפשרות שיקום מושיע של ישראל מן המתים ופועל ישועות. ועיין במדרש (איכא רבה פתיחתא אות כד, ילקוט שמעוני על נ"ך רמז ותקצו), שמשם קם מן המתים לאחריו חורבן בית ראשון בגלות בבל ירמיה הלך אצל הקברים של האבות ומשה רבינו ומשה הלך עמו לנהרות בבל ואמר זה לזה בא כן עמרם מקברו לפדותינו מיד צרינו מיד יצא בת קול ואמר גזירה היא מלפני ולא קרה הגאולה. ועיין עוד בספר עטרת ציון מאת רב מוצפי וזה לשונו שם: בספרי האחרונים ראינו שחקקו המפרשים לדעת ולהכיר אלו סימנים יש לו למשיח בן יוסף, האם אדם מוגדר, חי בתוכנו, או שמו יבוא וידר משמים. עכ"ל.

תלמידו של רבינו הקדוש אמר על רבו שהוא המשיח בדורו ולפי זה כל איש יכול לומר על רבו שהוא המשיח בדורו, כמו שאנו אומרים דוד מלך ישראל חי וקים, וכמו שכל אדם מאמין שרבו דומה למלאך ה' ככתוב (מלאכי ב, ז) "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורב יבקשו מפיהו ה' מלאך ה' צבאות הוא", ואמרו חז"ל (מועד קטן יז) "אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו". ועוד מלשון הגמרא הנ"ל (סנהדרין צח:) "דאמר רב אי מן חייא הוא (המשיח) כגון רבינו הקדוש, אי מן מתיא הוא המשיח כגון דניאל איש חמודות". אנו רואים שגם רב היה מסופק אם הגאולה והמשיח יהיו אחרי תחיית המתים, על ידי דניאל איש חמודות, או על ידי דניאל שנעשה מלאך בשמים כנ"ל, או בדרך הטבע על ידי רבי שהיה מקורב אל אנטונינוס מלך רומי כדאיתא בגמרא (עבודה זרה י.).

ואתה תחזה חלק ה', מהר"ר אביגדור אלבוים

[לאחרי שמביא מקורות על ביאת המשיח מן גן עדן, כותב:] ונקיט מעתה שלפי דעת רז"ל בגמרא, ובמדרשים ובזוה"ק שמלך המשיח הוא טמיר וגנוז בגן עדן ושם כבודו עד ביאתו, וכל האריכות בזה ללא צורך. ואל תשיבני הלא ממילתא דרב ורב נחמן (סנהדרין, דף צ"ח ע"ב) דאמרו אי מן חייא הוא כגון אנא, כגון רבינו הקדוש, או מן מתיא הוא כגון דניאל איש חמודות, ומאלה הדברים משמע דלא הוברר, שמשיח הוא מן הנפטרים, ודר בגן עדן, על זה אענה לך, קורא ידידי, דהני שני תנאים המה יחידים לגבי אחרים, וגם אינם מתנגדים בהחלט לדעת רז"ל, רק כמסופקים בדבר. ועיין בענף יוסף במדרש איכה רבתי פרק א' נ"ז בשם יפ"ת שהוא מפרש הדברים "אי מחיי ואם ממתיא" באופן אחר, ותו לא קשה מידי וכי תעלה על דעתך לשאול אם הוא אמת ויציב וקיים שהמלך המשיח מנוחתו בגן עדן ושם מקומו, האידך יבוא אצלנו, באיזה דמות תבניתו, כמלאך או כיליד אשה? . . על שאלות כהנה וכהנה אשיב לך, קורא אהובי,

בדברי בן סירא (ג' - י"ח): במופלא ממך בל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור, במה שהורשית התבונן, אין לך עסק בנסתרות.

רבי יעקב טסלר בספרו באחרית הימים

צ"ל אמו של משיח כי אביו ידוע שיחיה משבט יהודה מזרע דוד אם לא יהיה דוד בעצמו כדעת הזוהר... אבל לפ"ד הזוהר יהיה דוד בעצמו משיח וא"ת והא כבר מת והתחי' יהיה מ שנה אחר ביאת משיח י"ל שלא מת... ואף אם כבר מת... מ"מ החיהו הקב"ה בשעה שהכניס שלמה הארון לבית ק"ק כמ"ש במ' תהילים ע"פ ה' העלית מן שאול נפשי...

ארבע חרשים מהר' יוסף יששכר

ביאת המשיח לעולם י"א שהוא בא מגן עדן כאיש מלא חכמה, ויש אומרים שהוא מתעבר בנשמת צדיק שבאותו הדור. ונראה לי שזהו מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה זכו עם ענני שמיא, לא זכו עני ודוכב על חמור (רמז: חמור אותיות חומר, והוא הגוף). וזה גם רמז מי אלה כעב תעופינה על קיבוץ גליות על ידי ענני שמיא כמו בימי משה רבינו עליו השלום שהענן פולטם לרשעים, כך להיפך העננים שנקראו נשיאים נושאם מחוץ לארץ ישראל, אם זכו. ואם לא זכו, אז עני ודוכב על החמור (חמור אותיות חומר) דהיינו רכב מורכב מחומר של עולם הזה, וזה אירון, אותיות אירון

כב. ח"ל: שאו שערים ראשיכם, שלמה אמר הפסוק הזה בשעה שהכניס הארון לבית קדשי הקדשים עשה ארון של עשר אמות, כיון שהגיע לפתח בית המקדש היה הפתח של עשר אמות והארון של עשר אמות, ואין עשרה אמות יכולין להכנס בתוך עשר אמות, ועוד שהיו טעונים בו, כיון שבא להכניסו לא היה יכול, עמד שלמה והיה מתביש ולא היה ידוע מה לעשות, התחיל להתפלל לפני הקדוש ברוך הוא, מה עשה שלמה אמרו רבותינו זכרונם לברכה הלך והביא ארונו של דוד ואמר (דברי הימים ב ו, מב): ה' אלהים אל תשב פני משיחך. אמר רבי ברכיה בשם רבי חלבו באותה שעה היה דוד, והכל ממך לדרש, שכן דוד אומר (תהלים ל, ד): ה' העלית מן שאול נפשי חיתיני מירדי בור.

היוצאים במבטא, גימטריא חמור עם שלוש אותיותיו היוצאות מבטא.

ספר יראת ה' מהרב משה עמבר

"וקרקר כל בני שת והיה אדום ירשה וגו'", ואחר כך וירד מן השמים משיח בן דוד "והאביד שריד מעיר" שיהרוג אותם.

אור וחיים לישראל – מהר"ר ישראל הירש

והנה משה רבינו עליו השלום בעצמו יהי' מלך משיחנו, כי שיל"ה בגימטריא משה ונאמר כימי עולם משה עבדו, ודרשו חז"ל בפסוק ויחא ראשי שמשו רבינו עליו השלום יהיה מנהיגן של ישראל לעתיד. ולכן כאשר יזכו ישראל לבחי' זכו אחישנה יהיה מלך משיחנו בדרגת כולו אלוקים יותר ממלאכי השרת כי אז עם ענני שמיא אתי אינו כגדר ולא קם בישראל כמשה כי לא יקום מישראל כי יבוא נשמתו מלמעל' עם גוף רוחני מלמעלה כבר אינש ולא אינש אבל כשיהיה כגדר עני רוכב על החמור אזי יהיה בחי' גוף מלמטה גם כן אזי יקום כגוף מישראל אזי סובב עליו הכתוב ולא קם בישראל כמשה כדברי הרמב"ם ז"ל.

ספר דרך אמונה, מנחם מגדל שטרן

ובעצם ענין המשיח, מי הוא אמור להיות בדיוק, משמים או מהארץ, מן המתים או מן החיים, רבו הדעות ואנחנו לא נדע. וכדברי הרמב"ם, שעניינם אלו לא נדע בהם מה יהיה עד שיהיה (הל' מלכים י"ב ה"ב).

ספר נועם התורה, מאת הרב מסעוד דרעי ז"ל

ד"ה אי מחיית אי ממיתא: בין אם משיח יבוא לפני תחיית המתים ובין אם הוא עצמו מן החיים בתחיית המתים.

פירוש דודש ציון למדרש איכה

בשם סבא קדישא ר' לייב משפאלא, על מאמר ההמוני שמזמדין הנערים ציגעלע מיגעלע כאתנאי, ואמר דיש לו מקום, דאיתא בגמ' (עי' זוה"ק לך לך פב:) פלוגתא מי הוא הגואל, חד אמר דוד המלך בעצמו, צי גואל אם דאתי מגואל, כתנאי אתי אליבא דתנאי וכנזכר.

ספר מרגניתא דבי רבנן

משיח עצמו, בן דוד המלך, אומרת הגמרא שגולד ושמוד בשמים, עד זמן מסוים שבו יתגלה. באותה עת יבוא המשיח לארץ ומשימתו תהיה לכנות מחדש את בית המקדש, המקדש הקדוש, או לחשוף את בנייתו על ידי ה'.

דרשת הרב צבי אריה רוזנפלד

”לכבוד הרב שלום רב.

א. האם משיח יכול להיות מן המתים? ז"א מהצדיקים שנפטרו? תשובה: בהחלט כן.

ב. במסכת סנהדרין דף צח: ”אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש או מן מתיא הוא כגון דניאל איש חמודות” – האם זה רק השוואה שמשיח יהיה כמותם או צדיק שנפטר גם יכול להיות?

תשובה: עיין בפירוש רש"י שם שפירש היינו שהיו בעלי יסורים, ולכן ראויים להיות משיח. והמהרש"א ז"ל פירש לענין יראת חטא.

תשובות של הרב בן ציון מוצפי שליט"א

ומצינו שרבי עקיבא חשב שכר כוכבא הוא בחינת דרך כוכב מיעקב זה דוד מלך המשיח עד שנהרג בעוונות וקרא שמו בר כוזיבא (ירושלמי תענית פ"ב ה"ה). ולא המשיך לאמין בו ולקראו הרבי שליט"א ולהתלות שהוא נסתר ונעלם עד שיתגלה שנית,

שהרי כבר יבוא שילה משה, רבינו ויגאלינו שנית (ועיין סנהדרין צה: אם משיח מן המתים הוא כגון דניאל ע"ש).

ספר אחדות ישראל מאת רבי נסים אסייג

עוד יש לציין שלפי הנוסח שאנו אומרים בהושענות רבה, וזה לשונו: 'קול צמח איש צמח שמו, הוא דוד בעצמו, מבשר ואומר', הרי שדוד המלך הוא מלך המשיח בעצמו, ואם כן פשוט שלא יצטרך משיחה.

ובהערה שם: 'עוין במה שכתב המנחת חינוך שם בסוף דבריו: ופשוט דמלך עצמו שמלך ואח"כ מדרו בו ואח"ז חזר למלכות א"צ משיחה ע"ש'.

בשם רבי יצחק זילברשטיין בספרו חשוקי חמד²²

כל אחד מישראל, כגדולים כמו עמי הארצים, יודעים ברור, כי כשתגיע השעה, והשעון המשיחי יכה שתיים עשרה, תכף ירד משיח מן השמים, מוכן משיח של אש.

על הגאולה מאת הרב אליהו מרדכי ולקובסקי

הן האמת שהרמב"ם השמיט כל הדין הזה מהרני נזיר ביום שב"ד בא, ותמהו הרבה מפרשים בזה, ונראה ברור דעתו, כי מצינו בסנהדרין צ"ח ב' שספק הוא אי משיח מן חייא הוא או מן מתיא הוא, וגם שם עמוד א' זכו עם ענני שמיא לא זכו עני ודוכב על החמור, הרי מסתפק הגמרא בזה, והגמרא בעירובין הולך על דרך שמשיח מן מתיא הוא ויבוא עם ענני שמיא, ולכן פושט הגמרא שיש תחומין למעלה מעשרה ולכך לא יבא משיח בשבת ויו"ט, והנה הבריייתא הזאת סובר שמשיח מן מתיא הוא, עכ"פ הדין שיש

תחומין למעלה נפשט, אבל באמת אם משיח מן מתניא הוא הלא מסתפק הגמרא בסנהדרין שם, ולכן אין מוכרח מן הגמרא מתי יבוא אליהו, כי אם מן חיי הוא משיח לא שייך שיבוא אליהו ביום הקודם ממש לביאת משיח, כמובן ממילא, לביאת משיח מן חיי, ימשוך זמן רב שיאמינו בו, כמו במשה רבינו שהאמינו בו אחר קריעת ים סוף, כמ"ש ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

מכתב של הרב אברהם אבא ווערנער

ומשמע קצת דהוא מכון את עצמו כבר וא"כ יודע עכ"פ כי הוא הוא המובן לשליחות זה. ואמנם ע"ש עוד בגמ' בסוגיא הנ"ל (צ"ח ע"ב) אר"נ אי מן חייא הוא כגון אנא וכו'. אמר רב א"י מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש אי מן מתניא הוא כגון דניאל איש חמודות יעו"ש ולכאורה מדקאמר אי מן חייא משמע קצת כהחת"ס הנ"ל אלא דהא דקאמר או מן מתניא לא משמע כן ומשמע דחז"ל בעצמם נסתפקו בדבר זה וצ"ע ודו"ק.

ספר דברי חיים מאת ר' חיים זלמן שרל

לעילוי נשמת

דליה
דוידה
בת ישראל